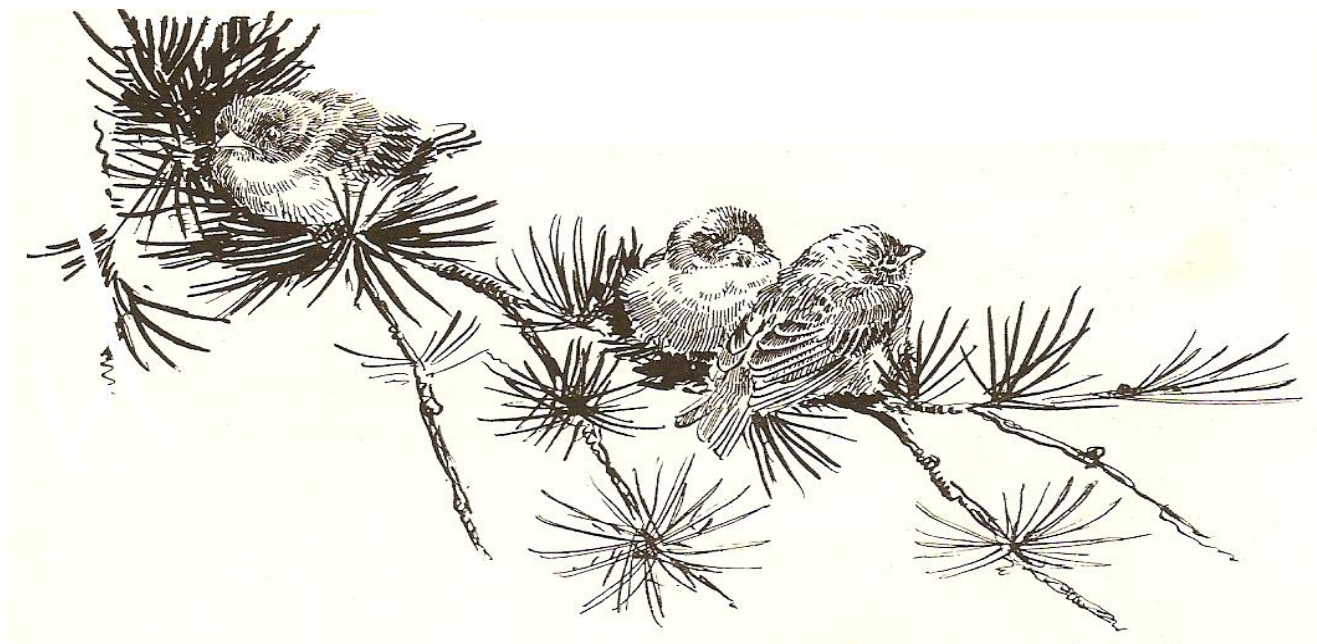

Tuinvogelonderzoek 2016

(laatste rapportage)

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken
Subgroep Avifauna

E.C.G. (Egbert) Leijdekker
tuinvogelonderzoek@vwggooi.nl
Rapportnummer 257

Inhoudsopgave

1.	Voorwoord.....	3
2.	Inleiding.....	4
3.	Top 10.....	5
4.	Totaal aantal getelde vogels	9
5.	Meerjarenoverzichten percentage tuinen.....	14
5.1.	Tabel 1 – Winter meerjarenoverzicht	15
5.2.	Tabel 2 – Lente meerjarenoverzicht	16
5.3.	Tabel 3 – Zomer meerjarenoverzicht.....	17
5.4.	Tabel 4 – Herfst meerjarenoverzicht	18
6.	Overzichten per seizoen.....	21
6.1.	Tabel 5 - Winteroverzicht.....	21
6.2.	Tabel 6 - Lenteoverzicht.....	22
6.3.	Tabel 7 - Zomeroverzicht	23
6.4.	Tabel 8 – Herfstoverzicht	23
7.	Aantal getelde vogels.....	26
7.1.	Winter – aantal getelde vogels.....	26
7.2.	Lente – aantal getelde vogels.....	27
7.3.	Zomer – aantal getelde vogels	28
7.4.	Herfst – aantal getelde vogels.....	28
8.	Totaaltellingen	31
8.1.	Winter - Totaaltelling	31
8.2.	Lente - Totaaltelling	32
8.3.	Zomer- Totaaltelling.....	33
8.4.	Herfst - Totaaltelling	34
9.	Seizoenen.....	37
9.1.	Winter 2015-2016 (december, januari, februari).....	38
9.2.	Lente 2016 (maart, april, mei)	39
9.3.	Zomer 2016 (juni, juli, augustus)	40
9.4.	Herfst 2016	41
10.	Toelichting tabellen en bronvermeldingen	44
10.1.	Tabellen	44
10.2.	Bronvermeldingen	44

1. Voorwoord

De initiatiefnemer van het tuinvogelonderzoek, dat al loopt vanaf 1992, was Dick Jonkers en is oorspronkelijk bedoeld geweest voor leden van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken. De doelstelling is zoveel mogelijk gegevens over onze tuinvogels te verzamelen en vast te leggen, waarmee veranderingen kunnen worden geanalyseerd over een historische periode.

Het uitgangspunt indertijd was om meer mensen te interesseren voor de vogels in hun tuin en vastgesteld kan worden dat deze doelstelling is gehaald.

Met ingang van deze rapportage komt het aantal jaren getelde waarin geteld is dus op 25 jaar en dat is een mooi resultaat. Vanaf 1992 tot en met 1994 werd de rapportage verzorgd door Dick Jonkers. In 1995 heeft Fernand Jager die overgenomen. Dat werd handmatig gedaan en het was een enorme klus.

Vanaf 2010 heb ik de verwerking van de gegevens en samenstelling van de rapportage overgenomen en alles verwerkt in Excel. In het hedendaagse digitale tijdperk heeft dat de nodige voordelen en is daarmee veel efficiënter qua tijd. Mijn manier van rapporteren was iets anders, omdat ik minder beschreef in het rapport. Door het gebruik van onder andere kleuren en het gebruik van grafieken ben ik de mening toegedaan dat men zelf ook veel conclusies kan trekken. Hierbij wil ik overigens benadrukken **niet** van mening te zijn dat mijn manier van rapporteren beter is, het is gewoon anders.

Helaas is besloten deze activiteit te moeten beëindigen. Waarom beëindigen? De hoofdreden is dat in de afgelopen jaren is geconstateerd dat veel tellers, soms om allerlei redenen, niet ieder kwartaal de gegevens kunnen bijhouden. Natuurlijk kan het gebeuren dat, bijvoorbeeld vanwege vakantie, een aantal weken niet kan worden geteld, en dat is geen bezwaar, maar een aanzienlijk aantal tellers laat gewoon niets meer van zich horen en dat is erg jammer.

Jaarlijks werd een oproep gedaan via de nieuwsbrief van de vereniging en dat leverde dan weer een aantal spontane aanmeldingen op, maar keer op keer haakte een fors aantal dan weer af en dat was niet alleen het laatste jaar. Een voorbeeld van het laatste jaar: er werd gestart met circa 50 deelnemers en we zijn geëindigd met 31 deelnemers en dan worden de deelnemers die maar één kwartaal hebben geteld ook meegenomen. Vanuit emotioneel oogpunt is dat niet anders dan dramatisch te noemen. De afname heeft overigens niet iets te maken met de eerdere mededeling dat de activiteit wordt beëindigd, want wat dat betreft is er maar één deelnemer geweest die er mee is gestopt.

Als gevolg van het dalende aantal deelnemers, en ook vanwege het feit dat sommige tellers buiten ons werkgebied zijn gaan wonen en toch deel bleven nemen aan deze activiteit (enige versnippering van het waarneemgebied), is de wetenschappelijke waarde sterk afgenomen. Alles afwegende is, mede gezien het vele werk van het jaarlijks verwerken van de gegevens, en afnemende aantal deelnemers, dus besloten te stoppen, maar gelukkig zijn er tegenwoordig alternatieven te vinden (www.tuinvogeltelling.nl bijvoorbeeld).

Veel leesplezier met dit laatste verslag.

Egbert Leijdekker

2. Inleiding

Overgangsmaanden

Door de deelnemers werden elk kwartaal de resultaten van de tellingen genoteerd, d.w.z. dat per week de gegevens van het grootste aantal vogels (per soort) in de tuin worden genoteerd.

Over de periode 1992 tot en met 2011 werden echter de maanden maart en september als overgangsmaanden aangemerkt. Dat betekende dat van de seizoenen winter en zomer alleen de eerste negen weken werden meegenomen in de berekeningen; de maanden maart en september werden dus geëlimineerd.

Sinds ik de rapportage heb overgenomen is daar verandering in gekomen, want ik ben een andere mening toegedaan. Mijn standpunt is dat, gezien het veranderende weerbeeld van de afgelopen jaren, en het overigens ook lastig is om deze periodes wetenschappelijk te onderbouwen, de motivatie daarvoor niet (meer) legitiem is. Wanneer we wel alle weken tellen, dan kan wellicht een verschuiving in de seizoenen worden waargenomen.

Wat was het voornemen voor 2016?

Het gevolg van de twee verschillende berekeningsmethodieken is dat de gemiddelde uitkomsten vanaf 2012 ten opzichte van de periode daarvoor anders kunnen zijn. Grote verschuivingen werden niet verwacht, maar het leek toch nuttig om over alle jaren dezelfde berekeningsmethodiek te hanteren. Voorts was het voornemen de rapportage te gaan uitbreiden met enkele onderdelen, zoals nesten en type tuin. Als gevolg van het beëindigen van de activiteit wordt dat logischerwijs niet meer opgepakt.

Werkwijze

De deelnemers aan het onderzoek ontvingen ieder kwartaal een formulier, waarop wekelijks van elke vogelsoort het hoogste waargenomen aantal werd genoteerd. Deze gegevens worden in een totaaloverzicht opgenomen, waarbij dan het aantal tuinen werd geteld waarin een bepaalde soort was gezien. In de loop der jaren is een aantal trouwe tellers verhuisd en toch deel blijven nemen aan de tellingen. De consequentie hiervan is dus dat de resultaten zich niet alleen beperken tot dit deel van het land. Dit rapport bevat de uitkomsten van de activiteiten van de deelnemers.

Het is aardig om eens te kijken naar het aantal getelde vogels, want stel dat bijvoorbeeld 10 spreeuwen alle 13 weken in een tuin zijn gezien en 100 koolmezen maar 10 weken, dan scoort de spreeuw dus hoger.

Om nu een beter beeld te krijgen is er een top 10 samengesteld van het totaal aantal getelde vogels opgenomen en vergeleken met uitkomst van het vorige jaar. Opgemerkt moet wel worden dat, zoals eerder al aangegeven, niet alle tellers elk kwartaal hebben ingevuld. Voorts kan het aantal tellers ook het totaal beïnvloeden als we kijken naar het totaal van de getelde vogels, maar de trend blijft wel waarneembaar.

Aan de totaaloverzichten is ook een getal opgenomen dat betrekking heeft op de weersomstandigheden en dat betreft het zogenaamde warmte- en koude getal. Later in dit rapport wordt daar een nadere toelichting over gegeven. Door het KNMI worden deze gegevens jaarlijks bijgehouden.

Dankzegging

De gegevens met betrekking tot de waargenomen vogels komen uit onze eigen waarneming, maar in dit verslag wordt ook informatie gebruikt over vogelbeschrijvingen en de seizoenbeschrijvingen (incl. warmte- en koude getallen). Deze informatie is van de websites gehaald van respectievelijk Vogelbescherming Nederland en het KNMI, die toestemming hebben gegeven voor gebruik.

De gebruikte foto's komen uit de privécollectie van Conny Leijdekker, die toestemming heeft gegeven voor het gebruik.

De illustraties bij de besproken vogelsoorten zijn eigendom van Elwin van der Kolk en hij heeft eveneens toestemming gegeven voor, in ons geval, kosteloos gebruik. Mijn dankzegging aan alle betrokken hiervoor.

3. Top 10

Is uit deze getallen nu een trend te ontdekken? Als we van de absolute getallen uitgaan dan zou de conclusie gerechtvaardigd kunnen zijn dat, in veel gevallen, een terugloop waarneembaar is. Dit is echter geen juiste conclusie, want het aantal tellers is van grote invloed en die nemen, zoals eerder al gemeld, aanzienlijk af.

Onderstaande tabel laat het verloop duidelijk zien. Het getal tussen haakjes achter het seizoen is namelijk het aantal getelde tuinen en het verloop is waar te nemen.

Achter de naam van het seizoen is dus het aantal getelde tuinen opgenomen en aan de rechterzijde van de tabel een berekening per tuin.

Voorbeeld: winter 2013, huismus. Totaal 3.521 op 49 tellers en als dat op elkaar wordt gedeeld, dan is het gemiddeld aantal huismussen per tuin 72. Of het wetenschappelijk verantwoord is? Dat is niet met zekerheid te stellen, maar het geeft wel een beter inzicht.

2013	WINTER (49)		LENTE (43)		ZOMER (38)		HERFST (38)		W	L	Z	H			
top 10	soort	aantal	top 10	soort	aantal	top 10	soort	aantal	top 10	soort	aantal				
1	Huisumus	3521	1	Huisumus	2739	1	Huisumus	3956	1	Huisumus	3638	72	64	104	96
2	Vink	1927	2	Kauw	1056	2	Koolmees	759	2	Koolmees	970	39	25	20	26
3	Merel	1749	3	Merel	963	3	Merel	714	3	Spreeuw	801	36	22	19	21
4	Koolmees	1505	4	Koolmees	920	4	Kauw	623	4	Pimpelmees	780	31	21	16	21
5	Kauw	1479	5	Houtduif	816	5	Houtduif	545	5	Merel	752	30	19	14	20
6	Spreeuw	1271	6	Ekster	601	6	Turkse tortel	490	6	Kauw	718	26	14	13	19
7	Houtduif	1211	7	Pimpelmees	582	7	Ekster	487	7	Ekster	576	25	14	13	15
8	Pimpelmees	1108	8	Turkse tortel	579	8	Pimpelmees	462	8	Turkse tortel	542	23	13	12	14
9	Turkse tortel	752	9	Heggenmus	512	9	Heggenmus	303	9	Houtduif	497	15	12	8	13
10	Ekster	728	10	Spreeuw	417	10	Gaai	211	10	Vink	477	15	10	6	13

2014	WINTER (45)		LENTE (41)		ZOMER (40)		HERFST (34)		W	L	Z	H			
top 10	soort	aantal	top 10	soort	aantal	top 10	soort	aantal	top 10	soort	aantal				
1	Huisumus	2771	1	Huisumus	2560	1	Huisumus	3785	1	Huisumus	2986	62	62	95	88
2	Merel	1192	2	Merel	920	2	Merel	717	2	Koolmees	834	26	22	18	25
3	Koolmees	1143	3	Koolmees	784	3	Koolmees	627	3	Merel	820	25	19	16	24
4	Pimpelmees	1026	4	Kauw	751	4	Houtduif	624	4	Kauw	758	23	18	16	22
5	Kauw	995	5	Houtduif	686	5	Kauw	550	5	Pimpelmees	735	22	17	14	22
6	Vink	885	6	Ekster	517	6	Ekster	463	6	Ekster	568	20	13	12	17
7	Houtduif	773	7	Pimpelmees	444	7	Pimpelmees	394	7	Vink	565	17	11	10	17
8	Turkse tortel	631	8	Turkse tortel	396	8	Turkse tortel	323	8	Houtduif	520	14	10	8	15
9	Ekster	593	9	Heggenmus	384	9	Heggenmus	291	9	Spreeuw	422	13	9	7	12
10	Groenling	523	10	Spreeuw	364	10	Spreeuw	260	10	Turkse tortel	373	12	9	7	11

2015	WINTER (36)		LENTE (31)		ZOMER (29)		HERFST (29)		W	L	Z	H			
top 10	soort	aantal	top 10	soort	aantal	top 10	soort	aantal	top 10	soort	aantal				
1	Huisumus	2609	1	Huisumus	2060	1	Huisumus	2947	1	Huisumus	2497	72	66	102	86
2	Vink	1507	2	Merel	748	2	Koolmees	596	2	Koolmees	823	42	24	21	28
3	Merel	1128	3	Koolmees	661	3	Kauw	583	3	Pimpelmees	688	31	21	20	24
4	Koolmees	1082	4	Houtduif	659	4	Merel	530	4	Merel	686	30	21	18	24
5	Houtduif	1054	5	Kauw	608	5	Houtduif	497	5	Vink	564	29	20	17	19
6	Pimpelmees	1036	6	Pimpelmees	505	6	Pimpelmees	421	6	Kauw	527	29	16	15	18
7	Kauw	1011	7	Ekster	428	7	Ekster	396	7	Ekster	491	28	14	14	17
8	Spreeuw	628	8	Heggenmus	385	8	Heggenmus	239	8	Spreeuw	483	17	12	8	17
9	Ekster	580	9	Turkse tortel	315	9	Turkse tortel	227	9	Houtduif	420	16	10	8	14
10	Heggenmus	452	10	Spreeuw	283	10	Spreeuw	194	10	Turkse tortel	398	13	9	7	14

2016	WINTER (29)		LENTE (29)		ZOMER (24)		HERFST (23)		W	L	Z	H			
top 10	soort	aantal	top 10	soort	aantal	top 10	soort	aantal	top 10	soort	aantal				
1	Huisumus	2489	1	Huisumus	2095	1	Huisumus	2617	1	Huisumus	2796	86	72	109	122
2	Vink	1258	2	Kauw	883	2	Kauw	479	2	Kauw	903	43	30	20	39
3	Kauw	1052	3	Merel	706	3	Koolmees	465	3	Merel	602	36	24	19	26
4	Merel	890	4	Koolmees	686	4	Merel	456	4	Ekster	545	31	24	19	24
5	Koolmees	872	5	Houtduif	617	5	Ekster	441	5	Koolmees	535	30	21	18	23
6	Pimpelmees	809	6	Pimpelmees	567	6	Houtduif	392	6	Spreeuw	504	28	20	16	22
7	Houtduif	681	7	Ekster	524	7	Pimpelmees	322	7	Vink	467	23	18	13	20
8	Ekster	546	8	Heggenmus	395	8	Turkse tortel	255	8	Pimpelmees	434	19	14	11	19
9	Spreeuw	464	9	Turkse tortel	324	9	Groenling	245	9	Houtduif	393	16	11	10	17
10	Sijs	445	10	Vink	222	10	Heggenmus	176	10	Groenling	377	15	8	7	16

Met behulp van een kleuring per soort kan eenvoudig worden vastgesteld welke veranderingen er zijn qua positiebepaling ten opzichte van voorgaande vier jaren.

Voor wat betreft alle seizoenen, en ook de laatste vier jaren, kan worden geconstateerd dat de **huismus** op de eerste plaats staat .

De huismus is in de laatste twintig jaar, landelijk gezien, sterk in aantal afgenomen. Begin jaren tachtig begon de afname, die begin jaren negentig versnelde. Dit heeft geresulteerd in een landelijke afname van meer dan 50% van het aantal broedparen en deze trend lijkt zich nog steeds voort te zetten.

In hoeverre deze trend zich ook in ons telgebied heeft voortgezet is moeilijk vast te stellen, wanneer we uitgaan van de gerapporteerde vierjarige periode, want de gemiddelde aantallen fluctueren nogal.

Wat valt per seizoen op ten opzichte van vorig jaar?

Winter: Negen van de tien soorten komen terug, maar sommigen wel in een andere volgorde. Alleen de *heggenmus* is verdwenen, waarvoor de *sijts* in de plaats is gekomen op de tiende plek. In een enkel geval is ook het gemiddelde per tuin gestegen, zie bijvoorbeeld de *huismus* en de *vink*.

Lente: In dit seizoen komen ook nagenoeg alle soorten terug, maar nu verdringt de *vink* de *spreeuw* uit de top 10. Wat in dit seizoen opvalt is dat het gemiddelde aantal, exclusief de *vink* uiteraard, van de soorten per tuin is toegenomen en dat een aantal van plaats wisselen.

Zomer: Nu zijn er twee soorten verdwenen, te weten de *spreeuw* en de *turkse tortel*. Hiervoor zijn de *groenling* en de *heggenmus* in de plaats gekomen. Ook in dit seizoen nemen de gemiddelden per tuin weer toe.

Herfst: Gelijk aan voorgaande seizoenen is er nu ook sprake van een verdwenen soort uit de top 10 en dat is de *turkse tortel* en daarvoor is de *groenling* in de plaats gekomen. Ook hier is weer sprake van een toename van het gemiddelde per tuin.

Waarom de gemiddelden per tuin toenemen is niet direct te verklaren. Wellicht omdat het aantal deelnemers (tellers) zoveel verschilt. Dat geeft maar weer aan hoe belangrijk het is dat er consequent wordt geteld.

Het zou voor de hand liggen alleen aandacht te schenken aan de meest gesignaleerde vogelsoorten, maar ook de andere soorten verdienen de aandacht. In voorgaande rapportages zijn al veel soorten besproken en deze laatste rapportage wordt nu ook aandacht geschonken aan enkele andere vogelsoorten die niet in de top 10 zijn opgenomen.

Kauw

Western Jackdaw, *Corvus monedula* - Kraaien (Corvidae)

Kauwen zijn zwarte gedrongen vogels met zilvergrijze kopzijden. Deze intelligente soort leeft in groepen. Binnen groepen kauwen bestaat een uitgebreide sociale structuur met een pikorde, intriges en altijd zijn er 'verliefde' stelletjes te onderscheiden als ze aan het foerageren zijn. De paarband tussen kauwen duurt een leven lang en de vogels zijn bijna altijd onafscheidelijk.

Herkenning: Kleine kraai vogel met een zwartgrijs verenkleed, een lichtgrijze nek en achterhoofd. Kauwen hebben een opvallende lichte iris. Heeft verder een stevige, relatief korte donkere snavel en een vrij lange staart. Vliegt met snellere vleugelslagen dan zwarte kraaien en roeken in doorgaans iets dichtere groepen.

Geluid: Zeer gevarieerd. Meest kenmerkend explosief "ka!"

Deze soort lijkt op: de roek en de zwarte kraai.

Broeden: Broedt van april - juni. Heeft meestal 1 nest van 3-8 eieren (meestal 4). Broedduur 17-19 dagen. Kauwen broeden graag in elkaars nabijheid in losse kolonies. Het nest wordt gemaakt in holten van bomen, oude nesten van zwarte spechten, bosuilennestkasten, maar ook onder dakpannen, gaten in muren en in schoorstenen. Ze broeden zelfs ook in konijnenholten. Jongen zitten 30-35 dagen op het nest en worden zo'n 4 weken na uitvliegen nog gevoerd door de ouders.

Leefgebied: Broedt (schaars) in bossen met grote hopen, in open duinen op de Waddeneilanden, maar vooral in bebouwde omgeving. In het voetspoor van mensen weet de kauw zich goed te redden. Verder zijn ze te vinden in het kleinschalig cultuurlandschap, op akkers en kleinschalige weiden en in kleinere bossen. 's Winters in grote groepen op het platteland te zien.

Voedsel: Kauwen zijn alleseters: van insecten, slakken, wormen, knoppen, zaden, bessen tot patatresten en kadavers. Wordt vooral op de grond gezocht,

Vogeltrek: Nederlandse broedvogels zijn het gehele jaar hier ter plaatse. Groepen Scandinavische en Oost-Europese kauwen overwinteren onder andere in Nederland en komen vanaf de tweede helft van oktober naar Nederland; als trekvogel overigens sterk afgenomen. Daartussen bevinden zich soms ook de ondersoorten Noordse en Russische kauwen. In maart/april vertrekken ze weer. Dagtrekker, maakt gebruik van thermiek en trekt vaak met roeken.

Verspreiding en aantal: Zeer talrijke broedvogel | jaarrond aanwezig | doortrekker en wintergast in zeer groot aantal. Vanaf 1990 geen significante veranderingen in aantallen kauwen in Nederland. De laatste tien jaar is er een lichte stijging waar te nemen.

Kijktip: Op een grasveld in een stadspark zijn groepen kauwen goed te observeren. In de winter grote aantallen op het platteland.

In Europa: Kauwen komen in heel Europa voor tot in het subarctisch gebied (tot 'halverwege' Scandinavië). Vooral Bulgarije herbergt een enorm aantal paren; bijna de helft van de Europese populatie.

Bescherming: Kauwen passen zich makkelijk aan en doen zich te goed aan allerlei soorten voedsel. De soort is zeer vindingrijk. Zolang ze voldoende nestgelegenheid en voedsel blijven vinden, zal het goed blijven gaan met de kauw.

Wat kunt u doen? Kraaiachtigen zijn niet altijd populair. Plaatselijk kunnen grote groepen ontstaan. Onderzoek aan de vogelstand toont aan dat kraaiachtigen geen achteruitgang van zangvogels in tuinen veroorzaken. De kraaiachtigen laten zich wel steeds vaker zien in de stad. Wilt u dat zij niet mee-eten van de voedertafel, gebruik dan een voedersilo of beschermkooi.

Wet- en regelgeving: De kauw is een beschermde inheemse diersoort. Net als alle andere vogels die van nature in het wild in Nederland voorkomen zijn kauwen beschermd op grond van de Europese Vogelrichtlijn. De bescherming van de kauw is in Nederland geregeld in de Flora- en faunawet.

4. Totaal aantal getelde vogels

In onderstaande tabellen wordt een weergave gegeven van het totaal aantal getelde vogels.

Tabel 1 geeft een beeld van het totaal aantal groter dan 100 vogels.

Tabel 2 geeft inzicht in het totaal aantal getelde vogels, dat kleiner is dan 100.

Vastgesteld kan worden dat het aantal waargenomen *huismussen* opnieuw een veelvoud is van nummer twee, dit jaar de *kauw* in plaats van (vorig jaar) de *koolmees*. In deze tabel gaan we wel uit van het totaal van alle vier de seizoenen en in sommige gevallen past dit niet bij het beeld van de Top 10, maar voor wat betreft de *huismus* en de *kauw* is er wel aansluiting. Voor de overige soorten is die, over het geheel genomen, ook wel vinden, met uitzondering van bijvoorbeeld de *sijs*.

Tabel 1

soort	winter	lente	zomer	herfst	totaal
Huisumus	2.489	2.095	2.617	2.796	9.997
Kauw	1.052	883	479	903	3.317
Merel	890	706	456	602	2.654
Koolmees	872	686	465	535	2.558
Pimpelmees	809	567	322	434	2.132
Houtduif	681	617	392	393	2.083
Vink	1.258	222	129	467	2.076
Ekster	546	524	441	545	2.056
Turkse tortel	430	324	255	358	1.367
Spreeuw	464	205	129	504	1.302
Groenling	377	216	245	377	1.215
Heggenmus	359	395	176	251	1.181
Roodborst	368	198	80	277	923
Holenduif	120	153	122	274	669
Gaai	210	176	121	144	651
Grote bonte specht	164	166	110	122	562
Staartmees	371	49	8	102	530
Sijs	445	18	0	5	468
Winterkoning	138	90	38	116	382
Boomklever	91	96	49	62	298
Zwarte kraai	83	76	45	59	263
Gierzwaluw	0	151	86	0	237
Kokmeeuw	131	18	3	80	232
Boomkruiper	58	71	26	34	189
Keep	129	7	0	6	142
Halsbandparkiet	40	23	27	35	125

Tabel 2

soort	winter	lente	zomer	herfst	totaal
Zanglijster	35	35	4	23	97
Tjiftjaf	7	32	44	12	95
Zwartkop	4	63	22	4	93
Zwarte mees	73	6	0	1	80
Koperwiek	29	0	0	43	72
Glanskop	27	14	1	20	62
Putter	18	0	8	27	53
Kuifmees	29	14	0	8	51
Sperwer	24	9	8	6	47
Goudvink	19	16	2	9	46
Goudhaantje	13	4	4	18	39
Ringmus	25	1	0	3	29
Fitis	0	12	11	5	28
Wilde eend	7	15	0	0	22
Blauwe reiger	3	12	0	6	21
Roek	3	4	12	0	19
Boerenwaluw	0	9	6	0	15
Torenvalk	1	1	0	9	11
Appelvink	3	1	3	3	10
Ransuil	0	3	3	0	6
Witkopstaartmees	6	0	0	0	6
Ijsvogel	5	0	0	0	5
Bosuif	1	2	0	1	4
Vuurgoudhaan	0	0	0	4	4
Buizerd	0	2	0	0	2
Grasparriet	0	0	2	0	2
Havik	1	1	0	0	2
Kramsvogel	2	0	0	0	2
Grasmus	0	0	1	0	1
Grauwe vliegenvanger	0	1	0	0	1
Grote lijster	1	0	0	0	1
Huiszwaluw	0	0	0	1	1
Rietgors	1	0	0	0	1
Tuinfluitter	0	1	0	0	1
Witte kwikstaart	0	1	0	0	1

Het is duidelijk dat de *winter* en de *herfst* veelal de meeste vogels laten zien, maar er is ook iets opmerkelijks en dat is als volgt (zie de oranje gekleurde aantallen).

Het aantal *inken* in de winter is spectaculair te noemen. De vogel is in 286 tuinen gezien, maar 2 tuinen kennen relatief wel erg grote aantallen, namelijk 421 ten opzichte van 1.258 en dat is ruim 33% van het totaal.

Hetzelfde geldt voor de *staartmees*. Die is in 90 tuinen waargenomen, maar in 1 tuin waren het er 104 en dat is ruim 28%.

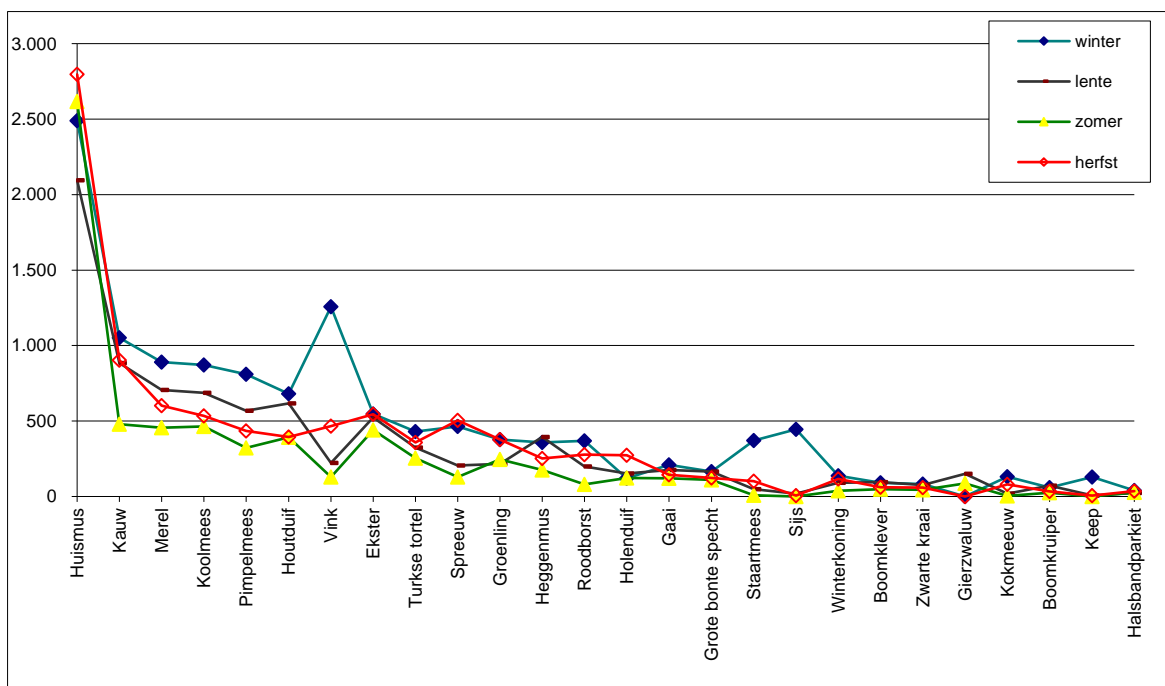
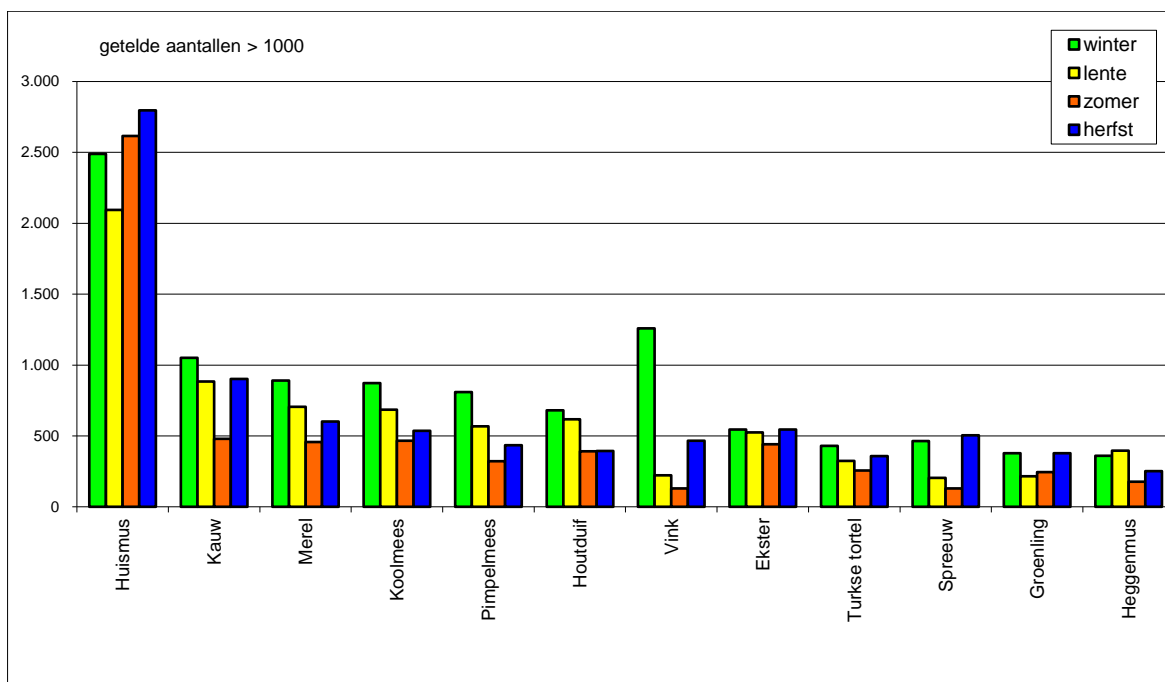
Ook voor *sijs* en de *keep* kennen soortgelijke bijzondere afwijkingen. De *sijs* werd in 69 tuinen waargenomen, maar in 2 tuinen waren dat er 327 en dat is maar liefst 73% van het totaal ad 445. De *keep* spant de kroon, want van het totaal ad 129 werden er in 1 tuin 97 exemplaren gezien en dat is 75% van het totaal.

Hieruit moet worden geconcludeerd dat dit soort afwijkingen, waarvoor geen duidelijke verklaring is te geven, de aantallen enorm (negatief) kunnen beïnvloeden.

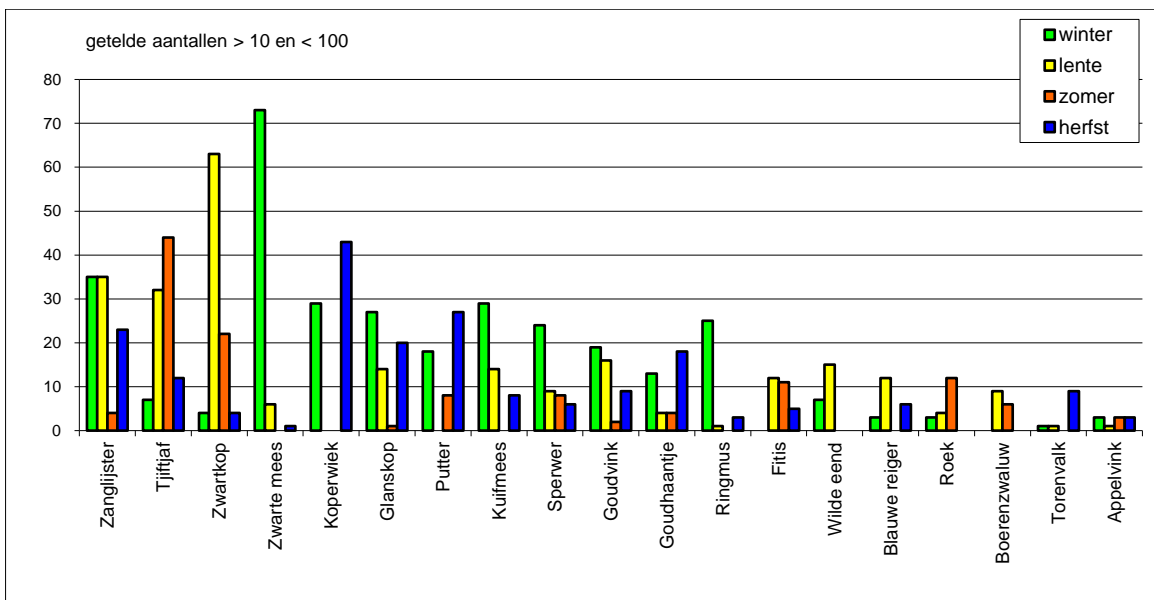
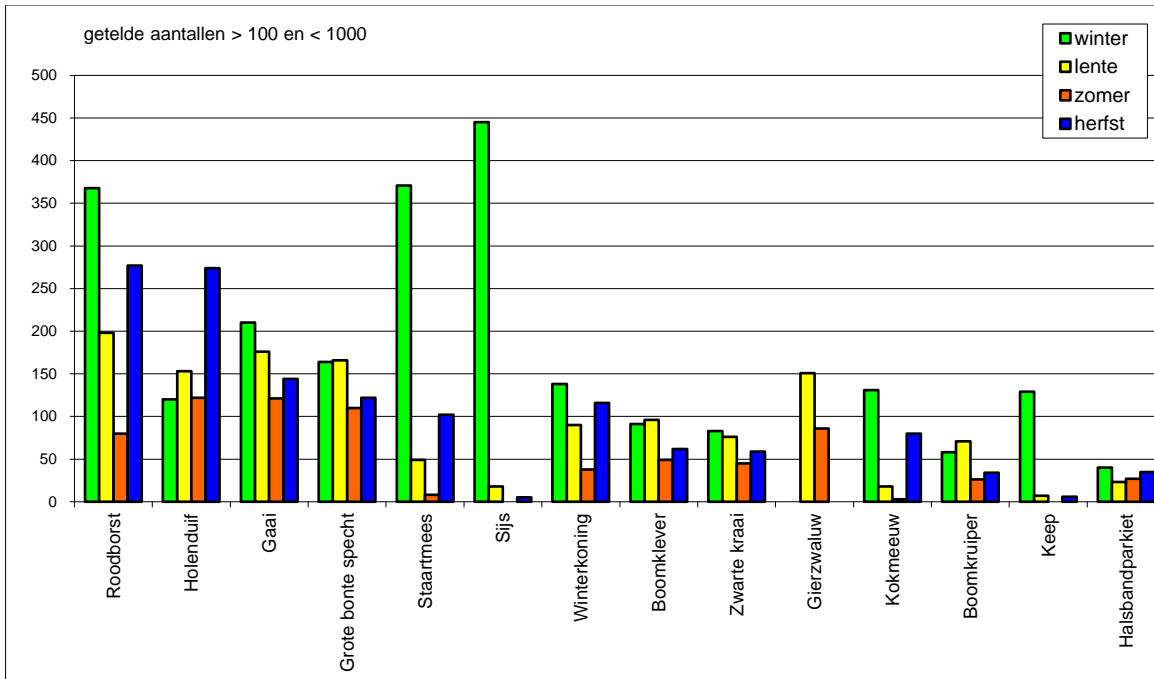
De *gierzwaluw* laat zich alleen maar in de lente en zomer zien en dat is logisch, omdat deze vogel niet in Nederland overwintert.

Voorgaande tabellen zijn in onderstaande grafieken samengevat. Zo kan het verloop per seizoen duidelijker worden weergegeven. Er is gekozen voor drie grafieken om het geheel overzichtelijk te houden. De eerste grafiek betreft het totaal aantal getelde soorten groter dan 1000. De tweede grafiek het totaal groter dan 100 en kleiner dan 1000. Voor de derde grafiek is uitgegaan van het aantal groter dan 10 en kleiner dan 100.

De symbolen > en < betekenen dus, respectievelijk groter en kleiner.

Bovenstaande grafieken hebben betrekking op dezelfde selectie, maar zijn qua vormgeving verschillend.

In de seizoenen winter en herfst zijn de aantallen waargenomen vogels veelal het hoogst, alhoewel dat niet altijd zo is, en ongetwijfeld heeft dat te maken met de voedselschaarste in die seizoenen.

Als we echter kijken naar de zogenaamde koudegetallen (een nadere uitleg daarover wordt gegeven in het hoofdstuk "Meerjarenoverzichten percentage tuinen"), dan kan worden gesteld dat de winters in Nederland relatief zacht zijn en nooit boven de indicatie 100 (koud) komen. Zie onderstaande tabellen.

Jaartal	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Koude Getal	34	41	63	22	151	132	19	47	4	28	22	80	16	32	32	5	20	56	95	81	88	73	0	8	10

Koudegetal Hellmann (H)	Classificatie
H > 300	Streng
H > 160	Zeer koud
H > 100	Koud
H < 100	Normaal
H < 40	Zacht
H < 20	Zeer zacht
H < 10	Buitengewoon zacht

Blauwe reiger

Western Jackdaw, Corvus monedula - Kraaien (Corvidae)

Het is nauwelijks voor te stellen dat blauwe reigers vroeger schuwe vogels waren. Verborgten leidden ze hun leven. Tegenwoordig zijn blauwe reigers in en om elke stad te vinden en bezoeken ze vrijwel iedere tuin met een vijver op regelmatige basis. Blauwe reigers zijn echte sloot-food specialisten, maar vullen hun menu ook graag aan met mollen, muizen en grote insecten zoals sprinkhanen. Vis is echter vrijwel altijd het hoofdbestanddeel van hun eten.

Herkenning: Staand op hoge poten is de blauwe reiger niet moeilijk te herkennen. De naam 'blauwe' is misschien wat teleurstellend; de vogels zijn vooral grijs. Een blauwe reiger - zeker jonge vogels - kunnen er verfromfaaid uitzien. Maar een volwassen vogel, aan het begin van het broedseizoen, is prachtig om te zien. Een paar lange, sierlijk afhangende veren vanaf de zwarte kopstreep. Geeloranje dolksnavel, afhangende sierven over keel en op de rug. De vlucht is traag, daarbij houdt de blauwe reiger de nek ingetrokken en lijkt daardoor wat 'kopzwaar'. De poten steken in vlucht duidelijk achter het lichaam uit.

Geluid: Harde, verdragende roep, zowel in vlucht op trek, als in de kolonie. In vroege voorjaar luide baltsroep van man op nest, ook 's nachts. In kolonie divers gekekker en gekrijs, van zowel jonge als volwassen vogels.

Deze soort lijkt op: grote zilverreiger en purperreiger.

Broeden: Broedt van februari tot en met mei, meestal in slordige kolonies in bomen, maar steeds vaker ook solitair. De voorkeur gaat uit naar plekken waar rovers moeilijk bij komen; eilandjes in een vijver of plas bijvoorbeeld. Het nest bestaat uit takken, soms aangevuld met riet en waterplanten. Het vrouwtje maakt het nest, het mannetje voert de bouwmaterialen aan. Het nest wordt vaak meerdere jaren gebruikt (maar soms door een roofvogel gekraakt). Legt meestal 4 tot 6 bleek-blauwgroene eieren, die in 23 tot 28 dagen worden uitgebroed. Anderhalve maand later zijn de jongen vliegvlug, al blijven deze vervolgens nog 10 tot 20 dagen op en bij het nest.

Leefgebied: Overal waar ondiep water voorhanden is dat in voldoende voedsel voorziet. Om te broeden zijn bomen onmisbaar, daar waar de combinatie te vinden is zijn blauwe reigers nooit ver weg. Zoekt ook voedsel in graslanden (muizen, mollen). In Amsterdam ook op straat.

Voedsel: Blauwe reigers eten alles dat zij in ondiep water (zoet, brak en zelfs zout) kunnen vinden: kleine en grotere vissoorten, rivierkreeft (tegenwoordig zijn dat allemaal exotische soorten), salamanders en kikkers. Ook mollen en muizen als deze te pakken zijn. In Amsterdam ook afval.

Vogeltrek: Vorst is een probleem voor blauwe reigers; veel reigers trekken daardoor in de winter weg. Voor een deel naar Engeland, maar ook zuidelijk naar Frankrijk. Vogels uit Scandinavië en Duitsland nemen hun plek in. Er zijn blauwe reigers uit onze streken aangetroffen in Centraal-Afrika. Een aanzienlijk deel van de blauwe reigers blijft echter in Nederland in de winter en zwerft dan, indien nodig, rond tot een plek die voorziet in voldoende voedsel is gevonden. Soms is dat een plek waar (iets verwarmd) industriewater wordt geloosd, of waar een groep eenden een wak openhoudt. In een periode met stevige vorst kan je groepen blauwe reigers in een weiland zien staan, in afwachting van invallende dooi. Als de vorst dan aanhoudt, sterven veel van de vogels die deze strategie verkozen boven wegtrekken.

Verspreiding en aantal: Talrijke broedvogel | gedeeltelijk wegtrekkend | doortrekker en wintergast in vrij groot aantal. Na WOII waren blauwe reigers vogelvrij en werden flink vervolgd. Vervuild water (minder voedsel!) en strenge winters leidden tot een dieptepunt van 3.500 broedparen in 1963. Sindsdien is, door bescherming en verbetering van de kwaliteit van het water, het aantal blauwe reigers weer toegenomen, tot omstreeks 1990 de toename tot stilstand kwam. Strenge winters hebben een flinke impact, tot 30% minder broedpaartjes. In de laatste tien jaar een afname met meer dan 5% per jaar.

Kijktip: In de winter kan je in open polders, met veel sloten, grotere groepen blauwe reigers aantreffen, een mooi gezicht. Wie een blauwe reiger van heel dichtbij wil bekijken kan echter beter in de stad zijn, langs een vaart bij een visser gaan zitten. In dierentuin Artis leeft een wilde populatie blauwe reigers die het gemunt hebben op vis voor de pinguïns en jan-van-genten.

In Europa: In een brede gordel, dwars door Europa, komt de blauwe reiger algemeen voor. Maar ook langs de fjorden van Noorwegen is de soort te vinden. In Zuid-Europa is de verspreiding veel onregelmatiger en is de blauwe reiger meer wintergast dan broedvogel.

Bescherming: De wettelijke bescherming van nesten heeft veel betekend voor het herstel van de aantallen blauwe reigers in Nederland. Ook herstel van de waterkwaliteit (het resultaat van milieubescherming) heeft veel goeds opgeleverd.

Wat kunt u doen? Overheden, waterschappen en terreinbeheerders zijn aan zet als het gaat om het verder verbeteren van de waterkwaliteit van Nederland. Blauwe reigers zijn verder geholpen met een natuurlijke oeverbegroeiing. Tijdens strenge winters zijn noodlijdende blauwe reigers te helpen door het bijvoeren met visafval en eendagskuikens. Met extra begroeiing langs tuinvijvers, gemakkelijk te vangen nepvissen of gaas voorkomt u dat blauwe reigers uw goudvissen opeten.

Wet- en regelgeving: De blauwe reiger is een beschermde inheemse diersoort. Net als alle andere vogels die van nature in het wild in Nederland voorkomen zijn blauwe reigers beschermd op grond van de Europese Vogelrichtlijn. De bescherming van de blauwe reiger is in Nederland geregeld in de Flora- en faunawet.

5. Meerjarenoverzichten percentage tuinen

Op het inventarisatieformulier zijn de vogelsoorten opgenomen die de afgelopen jaren het meeste waren gezien, maar er zijn door de tuinvogeltellers ook andere soorten waargenomen en gerapporteerd. Met ingang van 2010 zijn die in de tabellen opgenomen en dat is de reden waarom er bij sommige soorten een korte historie is. In de hierna volgende tabellen wordt een weergave per seizoen gegeven.

Warmtegetal: Het warmtegetal is een maat voor de warmte in het tijdvak van 1 april tot en met 31 oktober van het genoemde jaar. Het warmtegetal wordt berekend door het aantal graden dat de gemiddelde etmaaltemperatuur van elke dag boven de 18,0 °C ligt, op te tellen. Een dag met gemiddeld over 24 uur een temperatuur van 20,2 °C draagt dus 2,2 bij aan het warmtegetal. Zo komen we uiteindelijk tot een totale som die het mogelijk maakt de warmte in het jaar te classificeren.

Koudegetal: Het koudegetal, ook wel aangeduid als het Hellmanngetal (H) naar de Duitse meteoroloog Gustav Hellmann, is een maat voor de koude in het tijdvak van 1 november van het voorafgaande jaar tot en met 31 maart van het genoemde jaar. Voorbeeld: 1963 heeft betrekking op de periode 1 november 1962 tot en met 31 maart 1963. Het wordt verkregen door over dit tijdvak alle etmaalgemiddelde temperaturen beneden het vriespunt te sommeren met weglating van het minteken.

Koudegetal Hellmann (H)	Classificatie
H > 300	Streng
H > 160	Zeer koud
H > 100	Koud
H < 100	Normaal
H < 40	Zacht
H < 20	Zeer zacht
H < 10	Buitengewoon zacht

(bron: KNMI)

Op de volgende pagina's worden de seizoenen uitgesplitst. Om de tabellen overzichtelijk te houden waren in de vorige rapportage een aantal jaren (vóór het jaar 2000) verborgen, maar omdat we nu ook terugkijken naar de afgelopen 25 jaar zijn toch weer alle jaren zichtbaar gemaakt.

In de tabellen wordt nu gewerkt met een aantal kleuren, met als doel snel inzicht te krijgen. Er zijn twee soorten te onderscheiden:

- In jaren 1992 t/m 2016 is er steeds naar het voorgaande jaar gekeken. Als de afname groter was dan 50% dan wordt dat jaar rose gekleurd. Is er een toename van 50% of meer, dan wordt dat met een groene kleur aangegeven. Het percentage 50% is willekeurig gekozen, maar zegt echter niet alles. Want, stel dat er eerst sprake was van één tuin en het jaar daarop twee tuinen, dan scoort die tuin al.
- Het verslagjaar 2016 wordt vergeleken met het voorgaande jaar 2015. Een afname wordt aangegeven met een rood blokje naast de soort en een toename met een donkergroen blokje. Blijft het aantal gelijk, dan is er geen kleur toegepast.

5.1. Tabel 1 – Winter meerjarenoverzicht

Tabel 1: Winter: overzicht 1992 - 2016																										
Percentage tuinen , waarin de genoemde soorten voorkomen. Gemiddelde over week 1 t/m 13.																										
Jaartal	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Koude Getal	34	41	63	22	151	132	19	47	4	28	22	80	16	32	32	5	20	56	95	81	88	73	0	8	10	
<i>Blauwe reiger</i>																			11	2	4	4	3	4	1	
<i>'Bonte' specht</i>																						18	1			
<i>Boomklever</i>	14	9	8	6	11	19	11	6	18	16	27	16	23	12	16	19	11	27	11	15	15	33	12	20	20	
<i>Boomkruiper</i>	5	1	5	4	10	8	5	8	11	21	19	16	16	14	18	15	20	23	16	15	11	11	6	10	13	
<i>Ekster</i>	55	51	59	66	63	62	62	67	65	68	65	82	75	72	76	79	78	81	80	83	77	73	66	68	75	
<i>Gaai</i>	24	19	28	27	33	43	35	29	32	32	36	40	42	42	44	39	42	46	48	58	42	44	29	43	41	
<i>Glanskop</i>																			2	1	3	5	1	6	6	
<i>Goudhaantje</i>																			2	5		1	0	1	3	
<i>Goudvink</i>																			4	5	2	7	1	8	4	
<i>Groening</i>	34	24	38	30	36	45	38	26	36	31	33	37	39	41	38	44	40	35	41	36	27	31	26	28	32	
<i>Grote bonte specht</i>																			19	21	23	11	17	27	31	
<i>Halsbandparkiet</i>																			1	3	3	5	2	3	4	
<i>Heggenmus</i>	59	68	69	70	76	73	69	82	77	81	74	80	81	83	84	84	89	85	86	87	73	69	64	72	71	
<i>Holenduif</i>																			2		7	7	1	10	15	
<i>Houtduif</i>	43	37	57	59	65	71	67	65	72	72	78	80	79	81	83	84	81	88	87	94	79	86	73	88	82	
<i>Huismus</i>	64	62	68	65	49	64	59	65	64	63	61	55	50	61	65	67	70	59	73	69	69	64	68	62	74	
<i>Kauw</i>	53	50	58	55	63	59	56	67	67	59	69	75	64	73	71	72	77	70	64	66	63	61	57	60	75	
<i>Keep</i>																			10	16		3		7	8	
<i>Kokmeeuw</i>																			23	5	13	9	4	6	8	
<i>Koolmees</i>	91	90	86	93	93	97	92	91	95	98	95	96	96	95	95	96	95	94	97	97	88	93	88	96	93	
<i>Koperwiek</i>	2	5	1	1	18	11		11	1	15	5	5	1	10	8	1	2	3	20		4	2	4	1	2	
<i>Kramsvogel</i>				3	38	3		2	1	7		8	1	3	1		1	1	24	1	1	7	1	2	0	
<i>Kuifmees</i>																			1	5	1	2	0		6	
<i>Meerkoet</i>																			1	3	3	3	2			
<i>Merel</i>	94	96	96	90	97	99	95	99	95	98	98	99	97	99	99	98	99	100	99	96	98	92	94	97		
<i>Pimpelmees</i>	73	72	81	90	81	88	81	87	87	90	81	89	88	91	89	97	96	91	95	94	79	81	81	86	85	
<i>Putter</i>																			1	0	0	5	2	4	4	
<i>Ringmus</i>	9	9	5	7	10	22	17	7	18	8	13	19	13	12	14	13	11	11	8	11	11	8	7	7	5	
<i>Roodborst</i>	76	81	81	79	84	77	74	81	74	91	80	86	82	89	91	88	87	93	91	92	76	80	74	79	85	
<i>Sijs</i>	5	9	25	29	14	30	60	13	35	9	12	44	16	4	38	1	31	17	6	14	1	18	1	4	19	
<i>Sperwer</i>																			8	6	6	4	3	2	7	
<i>Spreeuw</i>	64	62	72	69	76	76	70	72	64	66	59	78	58	57	70	63	56	63	68	61	48	48	33	38	39	
<i>Staatmees</i>	13	14	28	36	33	33	27	26	29	40	36	37	40	37	45	35	37	41	34	31	18	19	12	22	25	
<i>Turkse tortel</i>	44	56	56	57	64	75	78	76	80	80	79	75	72	89	83	83	86	78	85	75	78	64	56	48	61	
<i>Vink</i>	65	63	74	72	75	86	77	83	90	80	85	87	77	82	81	86	90	84	90	85	65	83	56	79	78	
<i>Waterhoen</i>																			5		6	5	1			
<i>Wilde eend</i>																			7	4	4	3	4	2	1	
<i>Winterkoning</i>	32	28	38	33	40	22	27	27	33	48	38	46	38	44	41	39	42	34	40	27	23	23	20	36	36	
<i>Zanglijster</i>	3	3	3	6	17	7	4	11	9	14	11	11	12	14	16	12	8	10	16	10	10	11	7	15	9	
<i>Zwarte kraai</i>	13	8	11	5	16	18	13	18	22	19	20	19	26	20	19	24	18	21	19	16	10	10	8	2	14	
<i>Zwarte mees</i>																				0	6	2			16	
<i>Zwartkop</i>		3	1	1	6	1	2	1	3	6	5	7	4	5	6	5	3	11	5	4	1	2	2	0	1	
Aantal soorten/week																										
Gemiddeld	10,0	10,2	11,2	11,2	12,9	12,3	11,8	11,6	12,6	12,9	12,4	13,9	13,3	13,6	14,3	13,3	13,9	14,1	13,5	13,2	10,1	11,1	9,3	11,3	12,1	

Zoals eerder aangegeven is per 2010 voor een iets andere manier van verslaglegging gekozen. Over de periode 1992-2009 werden de tuinen waar vogels relatief weinig werden gezien niet gerapporteerd, maar met ingang van 2010 is dat wel gedaan. Dat maakt de vergelijking wat lastiger.

Is er een trend te ontdekken in de afgelopen 25 jaar? Het lijkt er op dat, naarmate de winters kouder zijn, het aantal vogelsoorten toeneemt, maar dat gaat weer niet op voor alle vogels. Wat wel vastgesteld kan worden is dat de toename groter is dan de afname, er is dus geen onderling verband.

Worden de mutaties 2016 bekeken, dan neemt het percentage tuinen aanzienlijk toe. Grote toename is te zien bij de *ekster*, *holenduif*, *kauw*, *roodborst* en de *zwarte kraai*. Een grote afname is bij de *blauwe reiger* en de *kramsvogel* is helemaal niet meer waargenomen.

5.2. Tabel 2 – Lente meerjarenoverzicht

Tabel 2: Lente: overzicht 1992 - 2016																										
Percentage tuinen , waarin de genoemde soorten voorkomen. Gemiddelde over week 14 t/m 26.																										
Jaartal	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Koude Getal	34	41	63	22	151	132	19	47	4	28	22	80	16	32	32	5	20	56	95	81	88	73	0	8	10	
<i>Blauwe reiger</i>																			1	2	4	6	4	2	3	
<i>Boereenzwaluw</i>																			12	6	1	4	5	1	1	
<i>Boomklever</i>	4	9	8	4	7	10	6	5	11	10	15	14	16	14	18	10	8	12	4	14	12	17	10	16	18	
<i>Boomkruiper</i>		7	7	5	8	8	5	9	9	19	16	17	19	12	12	15	16	14	13	5	10	9	6	13	17	
<i>Ekster</i>	47	58	56	68	69	64	65	73	67	70	69	78	74	77	77	81	68	75	80	78	66	78	66	73	79	
<i>Fitis</i>																			3	2	3	1	4	3		
<i>Gaai</i>	16	26	28	34	31	28	32	31	27	29	29	35	40	44	46	33	39	41	39	47	35	40	33	39	34	
<i>Gierzwaluw</i>																			8	6	5	7	6	7	10	
<i>Goudvink</i>																			1		1	3	1	2	3	
<i>Groenling</i>	12	17	12	10	19	22	15	11	12	23	16	17	30	27	29	18	32	19	23	29	24	29	22	27	27	
<i>Grote bonte specht</i>																			20	24	21	21	22	26	28	
<i>Halsbandparkiet</i>																			4	4	5	4	2	2	3	
<i>Heggenmus</i>	43	54	56	57	63	62	51	56	56	63	52	72	65	69	67	71	71	68	78	74	62	63	57	67	72	
<i>Holenduif</i>																			0	7	9	3	6	17		
<i>Houtduif</i>	47	55	69	71	70	68	72	75	74	82	74	81	84	84	83	84	85	87	85	83	75	81	72	86	87	
<i>Huismus</i>	69	58	64	72	61	67	64	70	57	65	67	64	61	79	74	73	82	70	76	83	72	68	64	68	71	
<i>Kauw</i>	54	52	55	59	60	64	46	62	63	70	68	66	70	67	66	67	70	60	63	71	59	60	56	58	73	
<i>Kokmeeuw</i>																			8	0	1	3	0	1	1	
<i>Koolmees</i>	85	77	83	85	88	86	88	86	87	94	88	92	86	85	93	92	95	86	91	92	84	90	82	89	87	
<i>Meerkoet</i>																			2	2	6	2				
<i>Merel</i>	97	94	97	89	99	98	96	98	95	98	96	95	98	95	98	99	99	100	98	98	91	92	89	94	94	
<i>Pimpelmees</i>	56	54	65	65	75	67	70	66	60	68	63	68	67	65	71	66	75	70	74	74	61	67	52	71	75	
<i>Ringmus</i>	5	1	1	3	8	1	3	2	5	5	9	6	8	4	6	6	7	4	3	6	4	1	3	0		
<i>Roodborst</i>	27	26	29	32	38	18	26	23	35	39	35	43	34	30	39	40	41	24	36	19	28	32	24	39	44	
<i>Sijs</i>																				0		8			2	
<i>Sperwer</i>																			2	2	2	1	1	3	3	
<i>Spreeuw</i>	56	52	46	50	55	50	46	45	41	52	41	52	47	43	55	53	58	47	41	29	35	33	29	28	23	
<i>Staaartmees</i>	5	10	18	12	11	10	8	10	13	12	12	19	19	12	11	7	14	11	7	6	2	6	2	6	5	
<i>Tjiftjaf</i>	3	10	16	11	17	18	32	17	17	23	18	30	24	20	18	17	22	20	23	16	16	15	16	11	9	
<i>Turkse tortel</i>	33	50	50	53	65	80	68	69	68	74	65	71	73	81	83	76	82	74	72	79	70	59	43	51	53	
<i>Vink</i>	20	17	29	31	31	32	25	34	33	42	30	49	43	38	47	30	45	33	36	33	26	34	23	28	33	
<i>Wilde eend</i>																			4	3	7	8	2	3	2	
<i>Winterkoning</i>	5	14	23	19	22	10	17	28	23	35	27	34	25	29	36	37	46	39	32	24	24	18	12	23	22	
<i>Witte kwikstaart</i>																			4	1	4	3	3	1	0	
<i>Zanglijster</i>	2	7	8	12	15	7	10	10	14	15	15	16	10	16	10	17	13	11	11	5	11	11	8	9	9	
<i>Zwarte kraai</i>	8	11	12	8	10	16	12	18	14	16	22	28	22	21	19	26	16	16	21	11	12	12	8	2	15	
<i>Zwartkop</i>	3	12	14	9	8	4	10	9	11	17	11	16	16	20	21	13	5	7	4	15	7	17	11		16	
Aantal soorten/week																										
Gemiddeld																			9,1	9,1	9,1	9,4	7,6	9,1	9,8	

Voor wat betreft de trend ten aanzien van de lente over de afgelopen 25 jaar zien we in zijn totaliteit een veel grotere toename dan afname en dat is wel verheugend. Er blijven overigens ook veel soorten die niet of nauwelijks afwijken, zie *houtduif*, *huismus*, *kauw*, *koolmees* en de *Turkse tortel*.

Met 2015 vergeleken zien we een relatief grote toename van de *boomkruiper*, *ekster*, *heggenmus*, *holenduif*, *kauw*, *roodborst*, *vink*, *zwarte kraai* en de *zwartkop*. Een grote afname valt te zien bij *gaai* en niet meer gezien zijn de *ringmus* en de *witte kwikstaart*.

5.3. Tabel 3 – Zomer meerjarenoverzicht

Tabel 3: Zomer: overzicht 1992 - 2016																										
Percentage tuinen , waarin de genoemde soorten voorkomen. Gemiddelde over week 27 t/m 39.																										
Jaartal	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Koude Getal	34	41	63	22	151	132	19	47	4	28	22	80	16	32	32	5	20	56	95	81	88	73	0	8	10	
Warmte Getal	103	31	150	170	56	115	55	99	60	105	77	133	81	95	201	53	80	78	95	43	87	102	91	95	114	
<i>Blauwe reiger</i>																				1	2	4	6	4		
<i>Boerenwaluw</i>																			13	6	6	8	3	7	1	
<i>Boomklever</i>		8	11	5	9	10	6	9	14	20	18	20	25	18	8	17	10	13	14	14	25	16	13	20	12	
<i>Boomkruiper</i>	1	12	4	5	10	2	7	7	6	10	13	12	20	11	11	13	18	12	14	12	11	8	8	11	8	
<i>Buizerd</i>																						4	6	2		
<i>Ekster</i>	49	60	46	57	63	61	69	60	68	69	67	71	77	66	72	68	72	68	73	70	63	68	59	66	68	
<i>Fitis</i>																			4	13	5	4	5	5	1	
<i>Gaai</i>	13	19	27	26	32	27	27	34	33	31	32	44	42	39	40	42	42	44	53	41	52	37	38	31	34	
<i>Gierzwaluw</i>																			5		4	4	4	4	5	
<i>Groenling</i>	5	8	4	2	14	6	4	5	6	3	5	7	20	16	12	13	8	10	14	16	14	21	11	14	17	
<i>Grote bonte specht</i>																			20	12	32	28	14	24	22	
<i>Halsbandparkiet</i>																			5		6	6	3	2	4	
<i>Heggenmus</i>	12	26	23	30	36	30	38	38	38	48	38	52	58	54	59	60	53	60	64	42	46	47	50	50	43	
<i>Holenduif</i>																					3	4	6	5	7	
<i>Houtduif</i>	42	62	61	68	65	67	63	71	77	82	78	84	84	77	78	81	89	87	84	71	72	69	73	78	80	
<i>Huismus</i>	60	53	63	55	53	69	61	55	52	51	55	54	51	68	79	66	77	78	70	76	68	65	64	62	69	
<i>Kauw</i>	43	48	53	53	58	55	67	59	67	70	56	56	59	58	53	50	59	54	58	50	52	46	43	43	45	
<i>Kokmeeuw</i>																			7	1	3	1	2	3	1	
<i>Koolmees</i>	63	71	71	81	78	82	84	79	88	89	84	83	89	83	87	81	87	88	90	84	79	79	73	82	72	
<i>Meerkoet</i>																			4		3	2	3			
<i>Merel</i>	90	89	93	86	96	97	96	95	94	93	91	93	96	92	91	94	91	95	90	80	81	79	82	83	86	
<i>Pimpelmees</i>	24	43	57	55	70	63	57	62	51	65	54	61	58	59	64	55	62	63	70	59	69	53	49	62	58	
<i>Putter</i>																			3		2	1	2	2	2	
<i>Ringmus</i>	5		1		1	4		1	1	3	2	4	1	3	1		2	3		1	4	3	1			
<i>Roek</i>																			5		1	1	2	3	2	
<i>Roodborst</i>	13	18	18	13	10	10	13	25	25	24	22	28	25	25	23	27	24	13	20	17	1	17	26	30	26	
<i>Sperwer</i>																			1	3	3	2	2	4	3	
<i>Spreeuw</i>	36	30	25	20	28	27	24	23	38	32	30	24	20	32	34	28	29	30	13	6	18	11	10	7	9	
<i>Startaarn</i>	2	12	10	9	15	9	7	9	10	14	8	11	13	12	9	9	8	8	6	4	3	3	3	2	1	
<i>Tijftjaf</i>	3	14	13	9	19	31	25	15	17	19	19	25	30	18	14	26	21	29	28	20	24	19	18	12	14	
<i>Turkse tortel</i>	33	43	46	57	62	71	74	68	70	72	61	60	69	69	76	76	77	74	75	66	63	53	42	39	48	
<i>Vink</i>	6	9	14	13	14	15	12	18	21	20	24	33	31	27	23	18	27	24	36	15	20	20	17	24	24	
<i>Wilde eend</i>																			9		3	4	3			
<i>Winterkoning</i>	8	21	20	18	12	10	14	17	24	28	23	31	38	29	24	39	27	33	30	20	20	15	12	13	14	
<i>Witte kwikstaart</i>																					2	2	6	4		
<i>Zanglijster</i>	1	4	4	7	7	9	3	9	9	11	13	12	13	10	5	15	7	10	14	10	7	7	7	8	1	
<i>Zwarte kraai</i>	11	11	14	5	16	20	8	19	16	26	18	25	28	28	17	23	13	21	19	16	16	12	12	4	14	
<i>Zwartkop</i>																			11	6	7	4	5		7	
Aantal soorten/week																										
Gemiddeld	5,6	6,8	7,4	7,4	8,1	8,2	7,9	8,2	8,8	9,7	9,6	10,1	10,2	10,2	9,8	9,7	9,5	10,2	8,7	7,6	8,2	7,1	6,6	7,4	7,2	

Ten aanzien van de trend over de afgelopen 25 jaar zijn de mutaties, behoudens enkele soorten, relatief gering te noemen.

Over het geheel genomen kent dit seizoen wel een grotere afname dan toename ten opzichte van 2015. Er zijn nauwelijks grotere toenames te zien, maar dat geldt niet voor de afnames. Zie *boerenwaluw*, *boomklever*, *fitis*, *heggenmus*, *koolmees*, *pimpelmees*, *roodborst*. Niet meer gezien zijn de *blauwe reiger* en de *buizerd*. De laatste laat zich verklaren doordat deze soort bijna altijd in dezelfde tuin werd waargenomen, maar die deelnemer is gestopt met dit onderzoek.

5.4. Tabel 4 – Herfst meerjarenoverzicht

Tabel 4: <i>Herfst: overzicht 1992 - 2016</i>																										
Percentage tuinen , waarin de genoemde soorten voorkomen. Gemiddelde over week 40 t/m 52.																										
Jaartal	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Koude Getal	34	41	63	22	151	132	19	47	4	28	22	80	16	32	32	5	20	56	95	81	88	73	0	8	10	
Warmte Getal	103	31	150	170	56	115	55	99	60	105	77	133	81	95	201	53	80	78	95	43	87	102	91	95	114	
<i>Blauwe reiger</i>																			1	2	8	3	1	2		
<i>Boomklever</i>	8	9	7	6	16	13	8	20	11	23	17	30	15	17	20	13	25	4	11	16	43	13	14	17	14	
<i>Boomkruiper</i>	4	5	7	6	7	7	8	10	12	13	16	17	19	11	14	16	21	14	9	10	14	9	9	10	10	
<i>Ekster</i>	51	66	65	57	60	65	65	67	64	70	69	78	78	78	75	78	80	68	86	79	73	71	69	72	80	
<i>Fitis</i>																			0	9		0	1	0	1	
<i>Gaai</i>	17	27	32	29	46	40	29	35	32	40	41	48	41	43	44	45	54	35	62	43	57	39	43	42	39	
<i>Glanskop</i>																			0		5	1	3	6	6	
<i>Goudhaantje</i>	14	17	14	10	7	9	10	12	20	17	5	12	7	6	2	6	5	1	1	1	1	3	5	3	4	
<i>Goudvink</i>																			4	1	1		1	1	2	
<i>Groenling</i>	8	23	13	20	25	23	18	21	12	19	20	28	28	25	24	29	28	20	24	23	18	18	17	18	26	
<i>Grote bonte specht</i>																			22	18	39	21	20	35	29	
<i>Halsbandparkiet</i>																			5		3	3	3	3	4	
<i>Heggenmus</i>	45	62	55	61	61	65	66	79	65	65	75	78	78	73	77	75	81	80	86	75	68	60	63	61	62	
<i>Holenduif</i>																					3	3	3	6	10	
<i>Houtduif</i>	31	40	50	38	57	59	53	63	64	70	66	75	68	70	66	73	78	63	84	65	81	58	62	64	69	
<i>Huismus</i>	63	65	64	55	58	68	63	63	59	53	63	52	56	66	69	63	68	73	82	76	59	61	63	67	73	
<i>Kauw</i>	43	42	47	58	47	49	59	61	57	55	58	62	69	65	64	66	59	65	74	65	58	57	53	53	67	
<i>Keep</i>																			4	4	1		1	1	1	
<i>Kokmeeuw</i>																			20	3	5	3	6	3	6	
<i>Koolmees</i>	88	94	96	90	95	90	92	92	87	88	94	92	93	93	93	98	97	91	97	85	95	89	84	91	87	
<i>Koperwiek</i>	4	13	12	6	6	3	11	6	7	3	2	6	9	8	1	7	3	2	3	8	3	1	1	1	5	
<i>Kramsvogel</i>				2	2			2	3	2	1	2	1	1	1	1	1	1	2	0	2	0	1			
<i>Kuifmees</i>																				1	2			5	2	
<i>Merel</i>	89	96	97	95	95	93	98	97	96	93	99	96	97	90	94	96	92	91	97	90	91	83	87	91	93	
<i>Pimpelmees</i>	67	80	78	78	84	77	78	80	77	73	80	78	80	82	88	82	91	85	93	84	82	81	79	85	81	
<i>Ringmus</i>	4	4	2	4	5	8	6	8	4	3	5	11	12	11	11	14	13	6	14	13	8	7	4	3	1	
<i>Roodborst</i>	75	81	79	69	62	73	76	81	80	81	82	83	83	83	88	83	88	82	86	78		74	79	82	87	
<i>Sijs</i>	4	11	4	5	9	9			3	2	12	5	2	4		7	4		4	1	1	0	1	1	1	
<i>Sperwer</i>																			3	7	5	1	3	2	2	
<i>Spreeuw</i>	59	66	60	67	63	67	65	64	62	55	62	47	58	55	62	56	54	49	52	49	36	33	26	31	35	
<i>Staatmees</i>	7	22	23	20	19	18	14	17	19	23	24	24	22	20	15	25	25	17	18	14	14	4	7	10	10	
<i>Tijftjaf</i>	1	2	3	1	2	5	4	3	3	5	5	3	4	2	2	1	3	4	5	5	3	3	3	1	3	
<i>Turkse tortel</i>	33	47	41	53	60	72	66	71	74	60	62	63	73	74	77	80	76	77	74	77	58	50	43	42	52	
<i>Vink</i>	44	62	57	53	56	62	68	75	54	63	58	72	67	68	72	73	77	66	72	58	61	48	54	59	61	
<i>Winterkoning</i>	39	53	37	41	33	35	36	42	48	38	56	43	51	46	50	47	46	33	40	33	25	20	33	33	38	
<i>Zanglijster</i>	2	2	4	8	6	4	5	8	12	13	14	16	10	8	9	9	11	3	13	8	6	6	5	6	7	
<i>Zwarte kraai</i>	6	11	7	8	13	14	15	19	14	16	22	22	22	20	28	18	17	14	18	15	14	11	15	18	16	
<i>Zwarte mees</i>																			3		3	1	0	12	0	
Aantal soorten/week																										
Gemiddeld																				12,0	10,9	10,7	9,1	9,2	9,7	10,6

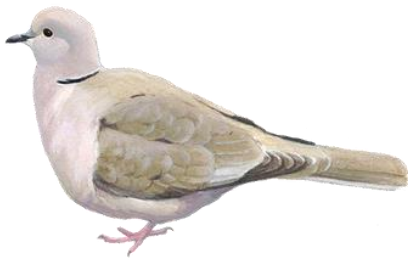
In de trendberekening over de laatste 25 jaar lijken de toe- en afnames in evenwicht, maar zijn er wel forse mutaties te zien, zoals de *boomklever* in de jaren 2013/2014.

Voor wat betreft de vergelijking 2016 met 2015 is te constateren dat er een veel groter aantal toenames is. Wat zijn de grote toenames? Zie de *ekster*, *groenling*, *holenduif*, *kauw* en de *winterkoning*. De afnames komen voor rekening van de *boomklever*, *gaai*, *grote bonte specht*, *koolmees* en verdwenen is de *zwarte mees*.

In deze mutaties, en de voorgaande tabellen, is overigens uitgegaan van de fysieke aantallen en niet het percentage dat in de trendberekening is gebruikt.

Turkse tortel

Eurasian Collared Dove, Streptopelia decaocto - Duiven (Columbidae)

De Turkse tortel heeft een uitzonderlijk groot voortplantings- en verspreidingsvermogen. Ze kunnen tot wel 5 legsels per jaar groot brengen, waarbij hun jongen zich over zeer grote afstanden kunnen verspreiden. Dit maakt de Turkse tortel een bijzonder succesvolle soort, in tegenstelling tot de verwante zomertortel.

Herkenning: Het verenkleed is licht beige grijs, met een zwart-witte nekband en een contrasterende donkerrode iris. In de vlucht vallen de lichte vleugelpartijen en lichte buitenste staartpenen op. Turkse tortels zijn bijna altijd met z'n tweeën.

Geluid: Kenmerkend, meestal drielettergeregip gekoer van zuivere, fagotachtige klanken. Vrouwtje koert ook, maar wat hoger en zachter dan man. Bij opwinding een onzuiver "wèèè".

Deze soort lijkt op: zomertortel, holenduif en houtduif.

Broeden: De Turkse tortel broedt al vanaf half februari, tot in november. In deze periode heeft een paartje 2 tot wel 5 legsels met elk meestal 2 eieren. De jongen uit het eerste nest kunnen zich in hetzelfde seizoen zelf al voortplanten. Het broedsel mislukt regelmatig. Soms valt het gammele nest met eieren en/of jongen uit de boom of waait weg. Behalve in bomen en struiken broeden zij ook op onder meer luifels en rolluiken.

Leefgebied: Het leefgebied van de Turkse tortel bestaat uit tuinen, parken, boerenerven en stadscentra. Hier worden de jongen groot gebracht en wordt het voedsel gevonden. Ook buiten steden kunnen ze bij menselijke bebouwing (boerenerven) worden aangetroffen.

Voedsel: Op het menu staan granen, onkruidzaden en vruchten, maar soms ook torretjes, rupsen en vruchten. De Turkse tortel is ook te vinden op voedertafels in tuinen. De eerste paar dagen worden de jongen gevoed met 'melk' uit de krop van beide ouders.

Vogeltrek: De Turkse tortel is een standvogel, de jongen kunnen zich wel op zeer grote afstand van de geboorteplek vestigen.

Verspreiding en aantal: talrijke broedvogel | jaarrond aanwezig. Na de eerste vestiging in ons land in de jaren '50 van de vorige eeuw is het aantal Turkse tortels razendsnel gegroeid. Inmiddels zijn de landelijke aantallen stabiel, met een toename in de steden van laag Nederland en een afname in hoog Nederland

Kijktip: Vaak opzichtig aanwezig op schoorstenen en daken

In Europa: In 1900 broedde de Turkse tortel alleen in Klein-Azië. Tot aan de jaren '30 verspreidde deze soort zich over de Balkan en tegen het einde van de Tweede Wereldoorlog had de Turkse tortel het grootste deel van Europa aan zijn areaal toegevoegd. In 1950 werd het eerste Nederlandse broedgeval gemeld, inmiddels heeft de soort geheel Europa veroverd, met uitzondering van IJsland

Bescherming: Turkse tortels zijn in Nederland niet bedreigd, maar zij profiteren van vogelvriendelijk ingerichte tuinen.

Wat kunt u doen? Turkse tortels maken graag gebruik van wintervoer. Zonnebloempitten en andere zaden voorzien de vogels van de grote hoeveelheid energie die nodig is om guur winterweer te overleven. Bied water aan om te drinken of om te baden. Een conifeer om in te broeden kan al voldoende zijn om een Turkse tortel aan te trekken. Turkse tortels broeden niet in nestkasten, maar vaak op nestkasten. Het nest is niet meer dan een takkenbosje, dat maar weinig bescherming biedt aan de eieren.

Wet- en regelgeving: De Turkse tortel is een beschermde inheemse diersoort. Net als alle andere vogels die van nature in het wild in Nederland voorkomen zijn Turkse tortels beschermd op grond van de Europese Vogelrichtlijn. De bescherming van de Turkse tortel is in Nederland geregeld in de Flora- en faunawet.

6. Overzichten per seizoen

Onderstaande tabellen spreken voor zich en zijn niet voorzien van een nadere toelichting.

6.1. Tabel 5 - Winteroverzicht

Zie hoofdstuk "toelichting tabellen" voor een nadere uitleg van de tabellen.

Tabel 5: Winter		Totalen > 10											
Aantal tuinen , waarin de genoemde soorten werden waargenomen.													
Weeknummer	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Getelde tuinen	27	27	29	29	29	29	29	28	28	28	28	27	27
<i>Boomklever</i>	6	5	7	6	6	6	5	6	6	5	5	5	4
<i>Boomkruiper</i>		2	1	3	2	5	6	4	5	3	4	5	7
<i>Ekster</i>	20	23	23	19	19	22	18	23	20	22	23	22	20
<i>Gaai</i>	15	9	11	8	10	15	12	12	11	10	12	11	12
<i>Glanskop</i>	2	2	2	2	1	2	1	2	2	2	1	2	1
<i>Goudhaantje</i>		1	1		1		3	1	1	3	1		
<i>Goudvink</i>	1		1		1	1	3	1			1	2	2
<i>Groenling</i>	8	7	9	7	8	10	11	10	10	8	9	9	11
<i>Grote bonte specht</i>	9	7	10	9	8	10	8	9	9	8	10	9	7
<i>Halsbandparkiet</i>	1	1	1	1	1	1	1	2		1	1	2	1
<i>Heggenmus</i>	16	16	18	18	21	21	21	18	24	18	24	22	22
<i>Holenduif</i>	3	3	4	4	5	6	4	3	3	3	4	5	6
<i>Houtduif</i>	20	22	22	24	24	24	24	22	24	23	25	22	23
<i>Huismus</i>	19	19	20	22	22	21	23	21	20	19	21	21	21
<i>Kauw</i>	20	20	19	22	19	23	22	22	21	22	22	20	22
<i>Keep</i>	1	1	1	2	1	5	4	3	2	2	3	3	3
<i>Kokmeeuw</i>	2	3	3	3	1	2	5	4	2	1	2		
<i>Koolmees</i>	24	26	26	26	28	28	27	27	27	26	25	25	23
<i>Kuifmees</i>	2	2	1	2	2	1	2	1	1	1	1	2	3
<i>Merel</i>	26	26	29	27	29	27	29	28	27	28	28	26	24
<i>Pimpelmees</i>	22	23	25	26	24	26	26	23	25	23	22	23	22
<i>Putter</i>		1	1	1		2	1	2	2	2	2		
<i>Ringmus</i>	2	1	2	1	1	3	1		2	3	1	2	1
<i>Roodborst</i>	24	25	26	25	24	26	26	21	24	22	23	23	20
<i>Sijs</i>	1	1	3	3	2	3	3	5	9	8	9	10	12
<i>Sperwer</i>		2			3	1	4	1	2	4	4	1	2
<i>Spreeuw</i>	10	10	12	11	11	11	11	12	10	10	13	11	12
<i>Staartmees</i>	8	7	7	8	10	8	7	5	7	8	6	5	4
<i>Turkse tortel</i>	16	17	16	21	18	19	17	17	17	15	17	18	16
<i>Vink</i>	20	21	24	21	21	23	23	22	24	23	23	23	18
<i>Winterkoning</i>	9	9	12	10	9	14	12	10	10	9	10	8	11
<i>Zanglijster</i>	1	1	2	4	1	3	2	3	5	2	4	4	1
<i>Zwarte kraai</i>	5	7	2	5	3	4	4	4	5	3	4	4	2
<i>Zwarte mees</i>	6	6	7	4	4	4	4	4	5	4	4	3	3

6.2. Tabel 6 - Lenteoverzicht

Tabel 6: Lente		Totalen > 10											
Aantal tuinen , waarin de genoemde soorten werden waargenomen.													
Weeknummer	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
Getelde tuinen	27	27	26	28	28	28	27	28	26	27	27	27	25
<i>Blauwe reiger</i>	2		2		3	3		1				1	
<i>Boomklever</i>	7	5	5	7	7	4	5	4	5	4	4	3	3
<i>Boomkruiper</i>	7	4	5	7	4	5	5	5	3	4	5	3	4
<i>Ekster</i>	20	23	19	25	19	22	23	20	21	25	22	19	18
<i>Fitis</i>	2		1	1	1	1		1	1	2	1		
<i>Gaai</i>	12	7	10	8	7	10	8	9	5	11	10	11	12
<i>Gierzwaluw</i>				1	3	2	3	4	5	4	5	3	5
<i>Glanskop</i>	4	2	2	1	1	1							
<i>Goudvink</i>	2	2	3	1		1	2			1			
<i>Groenling</i>	11	9	8	8	8	6	5	6	6	8	6	6	7
<i>Grote bonte specht</i>	6	9	6	8	7	7	8	6	8	11	8	7	7
<i>Halsbandparkiet</i>	2	1		1	1	1			1	1		2	
<i>Heggenmus</i>	23	24	21	21	18	19	22	21	19	16	18	17	14
<i>Holenduif</i>	6	6	6	5	6	4	5	5	5	2	3	4	3
<i>Houtduif</i>	26	22	25	25	24	24	23	25	22	24	23	23	21
<i>Huismus</i>	20	19	20	20	19	16	17	19	19	21	20	19	19
<i>Kauw</i>	21	20	20	22	23	22	21	21	18	20	16	16	15
<i>Koolmees</i>	25	26	24	25	28	23	24	24	23	21	23	22	18
<i>Kuifmees</i>	1	2	2	3		1					1		
<i>Merel</i>	26	24	25	27	27	26	24	26	25	26	27	25	22
<i>Pimpelmees</i>	25	24	24	23	24	19	19	20	16	18	17	19	14
<i>Roodborst</i>	18	17	15	16	13	12	11	10	10	9	10	6	7
<i>Spreeuw</i>	6	6	6	10	9	8	5	6	3	4	5	6	6
<i>Staartmees</i>	4	3	3			1	1	1	1	1	1	1	
<i>Tjiftjaf</i>	5	4	1	3	2	3	2	1	2	2	2	3	1
<i>Turkse tortel</i>	13	16	16	18	16	15	12	14	13	13	14	14	12
<i>Vink</i>	13	12	10	12	10	8	10	5	6	6	8	7	8
<i>Winterkoning</i>	13	7	6	7	8	5	6	4	4	5	5	4	3
<i>Zanglijster</i>	2	4	3	3	1	3	4	2	1	1	2	3	2
<i>Zwarte kraai</i>	5	4	2	6	4	5	4	2	4	7	1	3	4
<i>Zwartkop</i>	5	3	5	3	6	9	4	5	4	4	5	3	1

6.3. Tabel 7 - Zomeroverzicht

Tabel 7: Zomer		Totalen > 10											
Aantal tuinen , waarin de genoemde soorten werden waargenomen.													
Weeknummer	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39
Getelde tuinen	22	21	19	20	20	22	23	24	25	23	23	23	25
Boomklever	2	2	1	2	2	3	3	2	2	4	4	3	3
Boomkruiper	2	3	1	3	1	1	1		2	2	2	3	2
Ekster	16	16	14	16	12	13	15	16	17	13	16	14	18
Gaai	7	9	9	8	4	5	5	7	6	5	10	9	13
Gierzwaluw	4	2	4	2	1	1	1						
Groenling	4	4	3	5	5	4	4	3	3	4	4	3	3
Grote bonte specht	5	5	3	5	8	5	4	5	5	5	4	4	4
Halsbandparkiet			1		2	1		1	1	1	1	1	1
Heggenmus	10	10	10	12	7	4	8	11	11	9	7	12	11
Holenduif	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	2	3	2
Houtduif	19	18	16	16	17	15	19	20	20	19	17	18	19
Huisms	15	18	13	15	15	12	14	15	17	12	14	17	17
Kauw	9	10	8	8	8	6	9	11	12	13	12	12	12
Koolmees	14	15	12	15	13	13	16	18	18	16	17	16	20
Merel	21	18	18	18	17	15	21	17	19	18	19	21	22
Pimpelmees	8	9	11	10	11	10	13	13	16	16	11	19	15
Roodborst	6	5	4	3	2	3	5	3	4	6	6	12	15
Spreeuw	1	2	1			1	1	1	1	3	3	4	8
Tijftjaf	2	4	4	1	1	3	2	3	3	2	5	4	4
Turkse tortel	12	12	9	9	8	10	11	9	11	13	12	11	11
Vink	6	5	5	5	7	7	6	6	6	3	3	4	5
Winterkoning	1	2	2	4	4	3	2	1	6	4	2	2	5
Zwarte kraai	2	2	2	4	3	2	4	3	4	2	3	3	5
Zwartkop	1	3	3	2	2		1	2	1	3	1	1	1

6.4. Tabel 8 – Herfstoverzicht

Tabel 8: Herfst		Totalen > 10											
Aantal tuinen , waarin de genoemde soorten werden waargenomen.													
Weeknummer	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52
Getelde tuinen	23	23	23	24	24	23	21	24	24	22	23	22	23
Boomklever	2	3	3	2	2	4	3	5	3	3	4	2	4
Boomkruiper	2	4		3	4	2	2	2	3	2	2	3	1
Ekster	19	15	19	16	16	19	18	21	20	19	18	18	16
Gaai	7	10	12	9	9	9	6	8	7	7	10	9	10
Glanskop					1	1	2	2	3	2	3	3	1
Goudhaantje	1	2			2	2			1		3		1
Groenling	4	3	4	4	3	8	7	8	10	5	6	5	8
Grote bonte specht	5	7	5	4	7	5	5	4	8	9	8	8	8
Halsbandparkiet				1	1	2	1	1		1	2	1	1
Heggenmus	12	14	12	13	17	15	11	15	16	14	14	13	12
Holenduif	2	2	2	2	2	1	2	2	3	3	2	3	3
Houtduif	13	15	12	11	12	13	16	19	18	18	20	20	17
Huisms	12	14	16	16	15	16	14	18	19	18	18	17	18
Kauw	14	13	12	14	15	16	13	17	17	17	17	15	15
Kokmeeuw					1	1			2	4	3	4	2
Koolmees	18	18	19	21	20	19	18	19	21	20	19	21	20
Koperwiek			1		2	1	1	2	2	1	2	1	1
Merel	18	21	20	21	22	20	20	21	23	20	22	22	22
Pimpelmees	16	14	15	19	18	16	17	20	21	20	20	19	20
Putter	1	1	1	2	1	1	1		1	1	1	1	2
Roodborst	17	17	18	20	19	20	19	19	24	19	20	21	20
Spreeuw	5	6	7	6	10	6	7	7	8	9	11	11	10
Staartmees		1	2	1	1	1	1	3	3	2	6	4	5
Turkse tortel	10	8	12	9	11	11	8	10	16	14	15	15	13
Vink	8	9	9	9	12	17	15	17	16	15	15	16	18
Winterkoning	6	9	6	8	13	9	5	10	11	9	8	11	6
Zanglijster		2	2	2		1		3	2	2	1	2	2
Zwarte kraai	2	3	3	3	5	4	4	2	4	3	4	4	4

Grote bonte specht

Great Spotted Woodpecker, *Dendrocopos major* - Spechten (Picidae)

De meest algemene specht van Nederland. Zowel mannetje als vrouwtje roffelen op takken met een korte snelle roffel om territorium en paarband te versterken. Grote bonte spechten hakken in bomen een nestholte uit met een rond gat. Ze hebben een voorkeur voor zachte houtsoorten, zoals berken. Spechten kunnen op die manier hakken doordat de hersenen in een soort schokdempers zijn ingebed. In de nestholte worden de eieren gewoon op het hout gelegd.

Herkennen: Zwart-witte vogel met een rode 'broek'. In de vlucht vallen de grote witte schouderlekken op. Het mannetje heeft een rode vlek op het achterhoofd. Deze ontbreekt bij het vrouwtje. Jonge spechten hebben een rood petje en worden daarom soms aangezien voor een middelste bonte specht. Maar het rood van de middelste is een tint lichter en de middelste bonte specht heeft een meer wit 'gezicht, zo ontbreekt er een zwarte rand langs de kruin. De grote bonte specht heeft de voor spechten kenmerkende golvende vlucht. Hun roffel en hun roep ('tsjik') is vaak te horen in oudere bossen, parken en tuinen.

Geluid: Luide, maar relatief korte roffel. Roept vaak een luid Tsjik

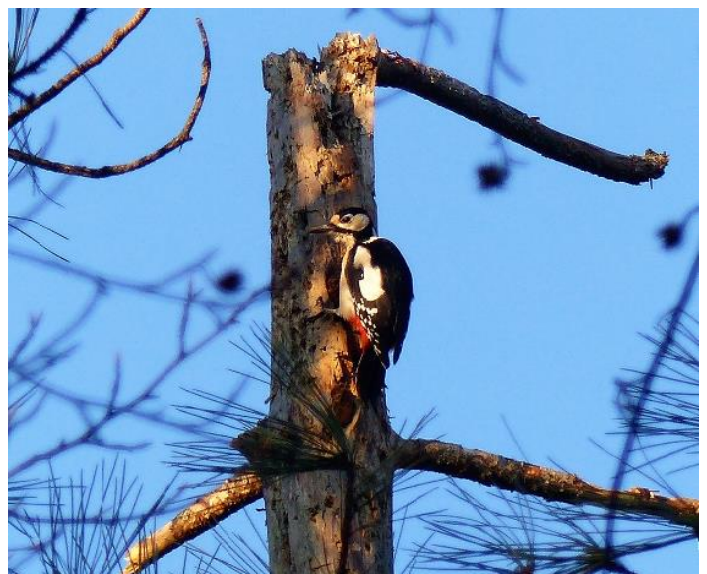
Deze soort lijkt op: kleine bonte specht en middelste bonte specht

Broeden: Broedt vanaf begin april. Heeft 1 legsel met meestal 5-7 eieren. Broedduur: 10-12 dagen. Het nest wordt meestal in een zachte boomsoort uitgehakt. De jongen zitten 20-23 dagen in het nest. Als de jongen zijn uitgevlogen worden ze nog max. 10 dagen gevoerd.

Leefgebied: Broedt overal waar bomen zijn: in bos, park of tuin. Loofbossen en gemengde bossen met een diverse opbouw (jonge en oude bomen, dicht en open bos) zijn favoriet. Het nest wordt uitgehakt in een wat zachtere boomsoort, vanaf enkele meters hoogte aan te treffen. Klimt over dikke takken of tegen de stam van een boom op, op zoek naar voedsel tussen de schors of de bast. Roffelt al vroeg in het voorjaar om zijn territorium veilig te stellen.

Voedsel: Ze eten in het voorjaar en de zomer insecten. In de wintermaanden dwalen ze rond op zoek naar voedsel en komen steeds vaker terecht op voedertafels in tuinen. In naaldbossen eten ze 's winters de zaden van kegels van sparren en dennen.

Vogeltrek: Grote bonte spechten zijn het gehele jaar in de omgeving van hun broedgebied aanwezig, hoewel ze in de winter wel een ruimer gebied gebruiken op zoek naar voedsel. Bij die omzwervingen komen deze spechten ook regelmatig in (stads)tuinen terecht. Jonge spechten zwerven rond in het najaar, van augustus tot in oktober worden soms trekkende spechten gezien.

Verspreiding en aantal: talrijke broedvogel | jaarrond aanwezig. De grote bonte specht neemt al een tijd lang als broedvogel in aantal toe.

Kijktip: In elk bos terug te vinden. Maar duikt ook op in parken en uw achtertuin.

In Europa: De grote bonte specht komt overal in Europa voor waar bossen zijn: van de noordelijke naaldbossen, de taiga, tot in de lommerrijke mediterrane bossen. Het verspreidingsgebied reikt zelfs van in het Atlasgebergte in Marokko, Iran tot in Mongolië. In het ruime verspreidingsgebied worden maar liefst 27 ondersoorten gevonden.

Bescherming: Door de toenemende ouderdom van het Nederlandse bos en veel dood hout in natuurlijk beheerd bos blijven de aantallen grote bonte spechten stijgen. Hij vindt er meer voedsel en plek om zijn nest uit te hakken.

Wat kunt u doen? U kunt helpen om deze algemene vogel algemeen te houden door in de winter in uw tuin bij te voeren, daarvan profiteert de grote bonte specht. Een spechtenblok met voer voor deze vogel is niet moeilijk om te maken.

Wet- en regelgeving: De grote bonte specht is een beschermde inheemse diersoort. Net als alle andere vogels die van nature in het wild in Nederland voorkomen zijn grote bonte spechten beschermd op grond van de Europese Vogelrichtlijn. De bescherming van de grote bonte specht is in Nederland geregeld in de Flora- en faunawet en een deel van hun leefgebieden wordt beschermd via de Natuurbeschermingswet 1998.

7. Aantal getelde vogels

In onderstaande tabellen worden het aantal tuinen met het aantal getelde vogels weergegeven. Om de presentatie beheersbaar en overzichtelijk te houden zijn tuinen met de zeer geringe aantallen waargenomen vogels niet opgenomen.

Ook deze tabellen zijn niet voorzien van een nadere toelichting. Achteraf gezien valt de presentatie van deze gegevens nogal te verbeteren, want het is een oerwoud van getallen en niet echt overzichtelijk. Omdat dit de allerlaatste rapportage is, heb ik besloten het niet meer te verbeteren.

7.1. Winter – aantal getelde vogels

T= aantal tuinen V = aantal getelde vogels

Weeknummers →	week 1		week 2		week 3		week 4		week 5		week 6		week 7		week 8		week 9		week 10		week 11		week 12		week 13				
	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	
Boomklever	6	7	5	6	7	10	6	8	6	8	6	7	5	8	6	8	6	7	5	6	5	6	5	5	4	4	5		
Boomkruiper			2	2	1	1	3	3	2	3	5	6	6	7	4	5	5	7	3	3	4	5	5	7	7	7	9		
Ekster	20	35	23	38	23	40	19	41	19	40	22	40	18	42	23	48	20	46	22	46	23	45	22	46	20	39			
Gaii	15	18	9	11	11	16	8	10	10	12	15	31	12	19	12	16	11	13	10	15	12	16	11	17	12	16			
Glanskop	2	3	2	3	2	2	2	3	1	2	2	3	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	1	1			
Goudhaantje			1	1	1	1			1	1			3	3	1	1	1	1	3	4	1	1							
Goudvink	1	2			1	2			1	1	1	2	3	3	1	1					1	2	2	2	2	2	4		
Groenling	8	26	7	28	9	27	7	34	8	25	10	29	11	32	10	27	10	31	8	27	9	33	9	32	11	26			
Grote bonte specht	9	13	7	10	10	14	9	13	8	14	10	14	8	11	9	13	9	13	8	12	10	13	9	14	7	10			
Halsbandparkiet	1	2	1	2	1	5	1	2	1	6	1	5	1	3	2	3			1	4	1	2	2	3	1	3			
Heggenmus	16	21	16	22	18	20	18	22	21	26	21	30	21	29	18	25	24	35	18	28	24	34	22	35	22	32			
Holenduif	3	7	3	5	4	7	4	7	5	13	6	10	4	10	3	9	3	9	3	6	4	11	5	12	6	14			
Houtduif	20	42	22	52	22	49	24	54	24	55	24	59	24	62	22	49	24	50	23	51	25	54	22	45	23	59			
Huismus	19	219	19	201	20	213	22	213	22	193	21	201	23	197	21	187	20	186	19	177	21	173	21	167	21	162			
Kauw	20	85	20	79	19	81	22	76	19	65	23	72	22	86	22	91	21	86	22	87	22	83	20	81	22	80			
Keep	1	3	1	2	1	3	2	5	1	4	5	13	4	14	3	13	2	17	2	9	3	15	3	17	3	14			
Kokmeeuw	2	10	3	24	3	18	3	9	1	6	2	9	5	25	4	12	2	8	1	8	2	2							
Koolmees	24	67	26	62	26	67	26	65	28	74	28	69	27	72	27	63	27	77	26	78	25	61	25	59	23	58			
Koperwiek	3	18			3	6					1	4					1	1											
Kuifmees	2	2	2	3	1	1	2	3	2	2	1	1	2	3	1	1	1	1	1	1	1	2	2	4	3	5			
Merel	26	56	26	65	29	79	27	78	29	71	27	70	29	76	28	75	27	70	28	72	28	66	26	57	24	55			
Pimpelmees	22	62	23	58	25	68	26	64	24	61	26	67	26	76	23	59	25	72	23	63	22	56	23	54	22	49			
Putter			1	1	1	1	1	1			2	4	1	2	2	3	2	2	2	2	2	2							
Ringmus	2	3	1	2	2	2	1	2	1	1	3	3	1	1			2	3	3	3	3	1	1	2	2	1	2		
Roodborst	24	26	25	28	26	30	25	27	24	30	26	33	26	32	21	26	24	26	22	24	23	31	23	29	20	26			
Sijs	1	2	1	1	3	4	3	9	2	6	3	12	3	22	5	59	9	75	8	74	9	49	10	65	12	67			
Sperwer			2	2					3	3	1	1	4	4	1	1	2	2	4	4	4	4	1	1	2	2			
Spreeuw	10	22	10	27	12	33	11	39	11	45	11	38	11	42	12	30	10	40	10	37	13	44	11	37	12	30			
Staatmees	8	45	7	38	7	40	8	35	10	33	8	32	7	23	5	20	7	33	8	32	6	15	5	14	4	11			
Turkse tortel	16	32	17	34	16	36	21	41	18	35	19	36	17	31	17	31	17	34	15	31	17	30	18	31	16	28			
Vink	20	93	21	85	24	101	21	99	21	95	23	105	23	100	22	92	24	107	23	104	23	120	23	95	18	62			
Winterkoning	9	9	9	9	12	14	10	10	9	9	14	14	12	12	10	10	10	10	9	9	10	10	8	10	11	12			
Zanglijster	1	1	1	1	2	2	4	5	1	1	3	4	2	2	3	3	5	5	2	2	4	4	4	4	4	1	1		
Zwarte kraai	5	7	7	9	2	4	5	8	3	5	4	7	4	8	4	7	5	6	3	7	4	5	4	7	2	3			
Zwarte mees	6	9	6	8	7	9	4	6	4	5	4	5	4	6	4	5	5	6	4	4	4	4	3	3	3	3			

7.2. Lente – aantal getelde vogels

T= aantal tuinen V = aantal getelde vogels

Weeknummers →	week 14		week 15		week 16		week 17		week 18		week 19		week 20		week 21		week 22		week 23		week 24		week 25		week 26	
Vogelsoort	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V
<i>Blauwe reiger</i>	2	2			2	2			3	3	3	3			1	1					1	1				
<i>Boomklever</i>	7	10	5	6	5	7	7	10	7	9	4	5	5	8	4	6	5	7	4	8	4	8	3	6	3	6
<i>Boomkruiper</i>	7	8	4	6	5	6	7	9	4	4	5	5	5	7	5	5	3	4	4	4	5	5	3	4	4	4
<i>Ekster</i>	20	40	23	44	19	35	25	41	19	35	22	36	23	40	20	36	21	41	25	47	22	47	19	40	18	42
<i>Fitis</i>	2	3			1	1	1	1	1	1	1	1			1	1	1	1	2	2	1	1				
<i>Gaai</i>	12	16	7	14	10	15	8	16	7	10	10	14	8	10	9	10	5	9	11	15	10	13	11	15	12	19
<i>Gierzwaluw</i>							1	2	3	17	2	16	3	14	4	14	5	21	4	21	5	21	3	8	5	17
<i>Glanskop</i>	4	5	2	3	2	3	1	1	1	1	1	1														
<i>Goudvink</i>	2	3	2	2	3	5	1	1			1	2	2	2					1	1						
<i>Groenling</i>	11	25	9	19	8	19	8	19	8	17	6	15	5	9	6	12	6	14	8	15	6	15	6	14	7	23
<i>Grote bonte specht</i>	6	9	9	11	6	8	8	12	7	10	7	11	8	13	6	11	8	14	11	19	8	19	7	15	7	14
<i>Halsbandparkiet</i>	2	5	1	3			1	4	1	2	1	2					1	2	1	2			2	3		
<i>Heggenmus</i>	23	35	24	35	21	34	21	35	18	32	19	32	22	36	21	31	19	30	16	27	18	25	17	24	14	19
<i>Holenduif</i>	6	17	6	13	6	16	5	12	6	13	4	10	5	12	5	13	5	11	2	7	3	8	4	12	3	9
<i>Houtduif</i>	26	54	22	43	25	57	25	51	24	51	24	47	23	45	25	49	22	43	24	51	23	48	23	39	21	39
<i>Huismus</i>	20	149	19	147	20	133	20	137	19	144	16	142	17	157	19	158	19	147	21	182	20	184	19	194	19	221
<i>Kauw</i>	21	72	20	71	20	63	22	64	23	65	22	63	21	74	21	74	18	74	20	76	16	73	16	53	15	61
<i>Kokmeeuw</i>							1	8													1	4			1	6
<i>Koolmees</i>	25	56	26	59	24	48	25	50	28	54	23	44	24	56	24	62	23	57	21	58	23	56	22	48	18	38
<i>Kuifmees</i>	1	2	2	3	2	3	3	3			1	1									1	2				
<i>Merel</i>	26	54	24	52	25	56	27	53	27	57	26	53	24	54	26	51	25	59	26	54	27	63	25	50	22	50
<i>Pimpelmees</i>	25	60	24	52	24	52	23	48	24	44	19	33	19	42	20	40	16	42	18	41	17	42	19	39	14	32
<i>Roodborst</i>	18	27	17	24	15	21	16	19	13	20	12	17	11	14	10	12	10	11	9	10	10	10	6	6	7	7
<i>Sijs</i>	6	15	2	3																						
<i>Spreeuw</i>	6	27	6	11	6	10	10	35	9	32	8	18	5	11	6	11	3	9	4	11	5	9	6	11	6	10
<i>Staatmees</i>	4	12	3	9	3	7					1	2	1	6	1	1	1	2	1	4	1	2	1	4		
<i>Tijftjaf</i>	5	6	4	4	1	1	3	3	2	2	3	3	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2	3	3	1	1
<i>Turkse tortel</i>	13	25	16	25	16	28	18	28	16	31	15	24	12	22	14	25	13	22	13	24	14	24	14	25	12	21
<i>Vink</i>	13	37	12	30	10	22	12	22	10	17	8	12	10	13	5	8	6	10	6	9	8	14	7	13	8	15
<i>Wilde eend</i>	1	2	1	3	1	2	1	2			1	1	1	2	1	2									1	1
<i>Winterkoning</i>	13	14	7	8	6	7	7	7	8	8	5	7	6	10	4	5	4	5	5	5	5	7	4	4	3	3
<i>Zanglijster</i>	2	2	4	4	3	3	3	4	1	1	3	4	4	5	2	2	1	1	1	1	2	3	3	3	2	2
<i>Zwarte kraai</i>	5	8	4	5	2	3	6	11	4	6	5	6	4	6	2	3	4	5	7	10	1	2	3	4	4	7
<i>Zwartkop</i>	5	5	3	3	5	5	3	3	6	7	9	10	4	4	5	6	4	6	4	5	5	5	3	3	1	1

Zanglijster

Song Thrush, Turdus philomelos - Vliegenvangers (Muscicapidae)

De zanglijster is een algemene broedvogel in tuinen, parken en bossen. Een bekende eigenschap van de zanglijster is het stuk slaan van slakkenhuisjes op stenen en tegels, maar ook takken, zodat zij bij het vlees kunnen komen. De zanglijster zingt uitbundig, met gevarieerde strofen maar met een kenmerkende herhaling van meestal driemaal hetzelfde geluid.

Herkenning: De zanglijster heeft egaal bruine bovendelen, en een lichte borst met pijlpuntige vlekken. Deze vlekken zijn een belangrijk verschil met de grote lijster, waarvan de vlekken ronder zijn. Zanglijsters beginnen al in januari uitbundig te zingen, vanaf een uitkijkpunt, de nok van het dak of in het topje van een boom. Aanwezigheid van zanglijsters is ook af te leiden uit de aanwezigheid van een 'smidse': een steen met daaromheen stukgeslagen slakkenhuisjes.

Geluid: Luide, trage zang met veel pauzes en herhalingen. Meest kenmerkende roep is een hoog, scherp "tsip"

Deze soort lijkt op: koperwiek en grote lijster

Broeden: De zanglijster broedt van eind maart tot in juli. Ze kunnen tot drie legsels per jaar hebben met elk 3-6 eieren. Broedduur 12-14 dagen. Het nest wordt gemaakt op een slecht zichtbare plek laag in struiken en bomen. Het bestaat uit takjes en vermolmd hout dat bekleed is met mos en/of gras; van binnen glad bepleisterd met modder. De jongen zitten 13-14 dagen op het nest. Na het uitvliegen van de jongen worden ze ca. 2 weken gevoerd door de ouders.

Leefgebied: Struikgewas, grasvelden, open plekken in bossen en op paden, dat is waar zanglijsters hun voedsel zoeken. Het nest wordt verscholen in een dichte struik of in een boom: hoe onopvallender hoe liever het de zanglijster is. Dichte vochtige bossen, zoals rabattenbossen en elzenhakhoutpercelen, zijn favoriet. Bossen op droge zandgronden huisvesten veel minder zanglijsters, waarschijnlijk speelt kalkgebrek door verzuring van de bossen hier, net als bij mezen, een grote rol

Voedsel: Het voedsel van de zanglijster bestaat uit regenwormen, insecten, duizendpoten, pissebedden en slakken. Foerageert vaak rennend en springend op gras. De huisjes van slakken breken ze op vaste plekken open, de 'smidse'. Eet ook fruit zoals appels en bessen.

Vogeltrek: De meeste in Nederland broedende zanglijsters trekken vanaf september richting Frankrijk, Spanje en Zuid-Engeland. Daar worden zij vergezeld door grote groepen door Nederland trekkende zanglijsters uit Scandinavië. Een deel van de doortrekkers overwintert in Nederland, met name in het westen en uiterste zuiden van ons land. Vanaf eind februari vindt de trek in omgekeerde richting plaats

Verspreiding en aantal: zeer talrijke broedvogel | wegtrekkend | doortrekker en wintergast in groot aantal. Over een langere periode bezien zijn de aantallen broedende zanglijsters in Nederland toegenomen, op de hogere zandgronden is het aantal echter afgenomen. Strengere winters zorgen voor inzinkingen in de trend, die na enkele jaren met zachtere winters weer herstelt

Kijktip: Zanglijsters zijn in het hele land te zien. De zang is een van de vroegste voorjaarsbodes, zingt dan vanuit boomtoppen.

In Europa: De zanglijster komt voor in geheel Europa, met uitzondering van boomloze gebieden.

Bescherming: De zanglijster is geen bedreigde soort, wisselingen in de aantallen worden vooral veroorzaakt door strenge winters in de overwinteringsgebieden. Toch neemt de zanglijster in de steden wel in aantal af.

Wat kunt u doen? Een tuin die rijk is aan bomen en struiken én een gazon heeft, zal zeker aantrekkingskracht uitoefenen op zanglijsters. Het zijn uitstekende slakkenverdelgers. Wanneer u voor enkele platte stenen zorgt in beschutte hoekjes van de tuin, kunnen de vogels die gebruiken om de slakken op stuk te slaan. De zanglijster is niet een algemene gast op een voedertafel, hoewel hij soms wel een graantje mee pikt. Zoekt het liefst zijn voedsel op de grond. Met fruit doe je hem het meeste plezier. Zanglijsters broeden niet in nestkasten, maar het liefst in een dichte struik of boom in een boom- en struikrijke tuin.

Wet- en regelgeving: De zanglijster is een beschermde inheemse diersoort. Net als alle andere vogels die van nature in het wild in Nederland voorkomen zijn zanglijsters beschermd op grond van de Europese Vogelrichtlijn. De bescherming van de zanglijster is in Nederland geregeld in de Flora- en faunawet.

8. Totaaltellingen

De hierna volgende tabellen zijn feitelijk de basis voor de berekening van bijvoorbeeld de Top 10. Het geeft een goed beeld van het verloop en spreekt voor zich.

8.1. Winter - Totaaltelling

WINTER weeknrs ==>>>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	totaal
<i>Appelvink</i>	2											1		3
<i>Blauwe reiger</i>	1						1	1						3
<i>Boomklever</i>	7	6	10	8	8	7	8	8	7	6	6	5	5	91
<i>Boomkruiper</i>		2	1	3	3	6	7	5	7	3	5	7	9	58
<i>Bosuil</i>											1			1
<i>Ekster</i>	35	38	40	41	40	40	42	48	46	46	45	46	39	546
<i>Gaai</i>	18	11	16	10	12	31	19	16	13	15	16	17	16	210
<i>Glanskop</i>	3	3	2	3	2	3	1	2	2	2	1	2	1	27
<i>Goudhaantje</i>		1	1		1		3	1	1	4	1			13
<i>Goudvink</i>	2		2		1	2	3	1			2	2	4	19
<i>Groenling</i>	26	28	27	34	25	29	32	27	31	27	33	32	26	377
<i>Grote bonte specht</i>	13	10	14	13	14	14	11	13	13	12	13	14	10	164
<i>Grote lijster</i>	1													1
<i>Halsbandparkiet</i>	2	2	5	2	6	5	3	3		4	2	3	3	40
<i>Havik</i>									1					1
<i>Heggenmus</i>	21	22	20	22	26	30	29	25	35	28	34	35	32	359
<i>Holenduif</i>	7	5	7	7	13	10	10	9	9	6	11	12	14	120
<i>Houtduif</i>	42	52	49	54	55	59	62	49	50	51	54	45	59	681
<i>Huismus</i>	219	201	213	213	193	201	197	187	186	177	173	167	162	2489
<i>IJsvogel</i>												3	2	5
<i>Kauw</i>	85	79	81	76	65	72	86	91	86	87	83	81	80	1052
<i>Keep</i>	3	2	3	5	4	13	14	13	17	9	15	17	14	129
<i>Kokmeeuw</i>	10	24	18	9	6	9	25	12	8	8	2			131
<i>Koolmees</i>	67	62	67	65	74	69	72	63	77	78	61	59	58	872
<i>Koperwiek</i>	18		6			4			1					29
<i>Kramsvogel</i>					2									2
<i>Kuifmees</i>	2	3	1	3	2	1	3	1	1	1	2	4	5	29
<i>Merel</i>	56	65	79	78	71	70	76	75	70	72	66	57	55	890
<i>Pimpelmees</i>	62	58	68	64	61	67	76	59	72	63	56	54	49	809
<i>Putter</i>		1	1	1		4	2	3	2	2	2			18
<i>Rietgors</i>							1							1
<i>Ringmus</i>	3	2	2	2	1	3	1		3	3	1	2	2	25
<i>Roek</i>			3											3
<i>Roodborst</i>	26	28	30	27	30	33	32	26	26	24	31	29	26	368
<i>Sijs</i>	2	1	4	9	6	12	22	59	75	74	49	65	67	445
<i>Sperwer</i>		2			3	1	4	1	2	4	4	1	2	24
<i>Spreeuw</i>	22	27	33	39	45	38	42	30	40	37	44	37	30	464
<i>Startmees</i>	45	38	40	35	33	32	23	20	33	32	15	14	11	371
<i>Tijftjaf</i>										1	1	3	2	7
<i>Torenavalk</i>													1	1
<i>Turkse tortel</i>	32	34	36	41	35	36	31	31	34	31	30	31	28	430
<i>Vink</i>	93	85	101	99	95	105	100	92	107	104	120	95	62	1258
<i>Wilde eend</i>										2	2	1	2	7
<i>Winterkoning</i>	9	9	14	10	9	14	12	10	10	9	10	10	12	138
<i>Witkopstaartmees</i>	2	1	2				1							6
<i>Zanglijster</i>	1	1	2	5	1	4	2	3	5	2	4	4	1	35
<i>Zwarte kraai</i>	7	9	4	8	5	7	8	7	6	7	5	7	3	83
<i>Zwarte mees</i>	9	8	9	6	5	5	6	5	6	4	4	3	3	73
<i>Zwartkop</i>						2			1				1	4

8.2. Lente - Totaaltelling

LENTE weeknrs ==>>	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	totaal
Vogelsoort														
<i>Appelvink</i>					3	3		1			1		1	1
<i>Blauwe reiger</i>	2		2		2	2	1	2			1			12
<i>Boerenzwaluw</i>				2	2	2	1	2						9
<i>Boomklever</i>	10	6	7	10	9	5	8	6	7	8	8	6	6	96
<i>Boomkruiper</i>	8	6	6	9	4	5	7	5	4	4	5	4	4	71
<i>Bosuil</i>									1				1	2
<i>Buizerd</i>	1					1								2
<i>Ekster</i>	40	44	35	41	35	36	40	36	41	47	47	40	42	524
<i>Fitis</i>	3		1	1	1	1		1	1	2	1			12
<i>Gaai</i>	16	14	15	16	10	14	10	10	9	15	13	15	19	176
<i>Gierzwaluw</i>				2	17	16	14	14	21	21	21	8	17	151
<i>Glanskop</i>	5	3	3	1	1	1								14
<i>Goudhaantje</i>	1	2										1		4
<i>Goudvink</i>	3	2	5	1		2	2			1				16
<i>Grauwe vliegenvanger</i>		1												1
<i>Groenling</i>	25	19	19	19	17	15	9	12	14	15	15	14	23	216
<i>Grote bonte specht</i>	9	11	8	12	10	11	13	11	14	19	19	15	14	166
<i>Halsbandparkiet</i>	5	3		4	2	2			2	2		3		23
<i>Havik</i>			1											1
<i>Heggenmus</i>	35	35	34	35	32	32	36	31	30	27	25	24	19	395
<i>Holenduif</i>	17	13	16	12	13	10	12	13	11	7	8	12	9	153
<i>Houtduif</i>	54	43	57	51	51	47	45	49	43	51	48	39	39	617
<i>Huismus</i>	149	147	133	137	144	142	157	158	147	182	184	194	221	2095
<i>Kauw</i>	72	71	63	64	65	63	74	74	74	76	73	53	61	883
<i>Keep</i>	6			1										7
<i>Kokmeeuw</i>				8							4		6	18
<i>Koolmees</i>	56	59	48	50	54	44	56	62	57	58	56	48	38	686
<i>Kuifmees</i>	2	3	3	3		1					2			14
<i>Merel</i>	54	52	56	53	57	53	54	51	59	54	63	50	50	706
<i>Pimpelmees</i>	60	52	52	48	44	33	42	40	42	41	42	39	32	567
<i>Ransuil</i>									1	1		1		3
<i>Ringmus</i>		1												1
<i>Roek</i>			2									2		4
<i>Roodborst</i>	27	24	21	19	20	17	14	12	11	10	10	6	7	198
<i>Sijs</i>	15	3												18
<i>Sperwer</i>	1	1	1	2	1	1		1			1			9
<i>Spreeuw</i>	27	11	10	35	32	18	11	11	9	11	9	11	10	205
<i>Staatmees</i>	12	9	7			2	6	1	2	4	2	4		49
<i>Tijftjaf</i>	6	4	1	3	2	3	2	1	2	2	2	3	1	32
<i>Torenvalk</i>				1										1
<i>Tuinfluit</i>					1									1
<i>Turkse tortel</i>	25	25	28	28	31	24	22	25	22	24	24	25	21	324
<i>Vink</i>	37	30	22	22	17	12	13	8	10	9	14	13	15	222
<i>Wilde eend</i>	2	3	2	2		1	2	2					1	15
<i>Winterkoning</i>	14	8	7	7	8	7	10	5	5	5	7	4	3	90
<i>Witte kwikstaart</i>							1							1
<i>Zanglijster</i>	2	4	3	4	1	4	5	2	1	1	3	3	2	35
<i>Zwarte kraai</i>	8	5	3	11	6	6	6	3	5	10	2	4	7	76
<i>Zwarte mees</i>	1	1	2	2										6
<i>Zwartkop</i>	5	3	5	3	7	10	4	6	6	5	5	3	1	63

8.3. Zomer- Totaaltelling

ZOMER weeknrs ==>>	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	totaal
Vogelsoort														
<i>Appelvink</i>	1	2												3
<i>Boerenwaluw</i>	2	1	3											6
<i>Boomklever</i>	3	3	1	4	4	4	6	4	2	5	5	4	4	49
<i>Boomkruiper</i>	2	3	1	4	1	1	1		2	2	2	5	2	26
<i>Ekster</i>	37	37	26	32	29	33	47	36	33	32	30	34	40	446
<i>Fitis</i>								1			2	5	3	11
<i>Gaii</i>	10	12	11	9	6	9	6	9	9	7	10	10	15	123
<i>Gierzwaluw</i>	19	18	30	13	3	2	1							86
<i>Glanskop</i>												1		1
<i>Goudhaantje</i>				1					1		1		1	4
<i>Goudvink</i>							1					1		2
<i>Grasmus</i>	1													1
<i>Grasparkiet</i>						1	1							2
<i>Groenling</i>	19	20	11	29	30	26	25	20	18	13	9	10	15	245
<i>Grote bonte specht</i>	13	11	6	10	13	8	9	9	8	7	5	6	5	110
<i>Halsbandparkiet</i>			2		4	2		2	4	3	4	4	2	27
<i>Heggenmus</i>	11	14	11	16	14	7	12	14	17	11	14	18	17	176
<i>Holenduif</i>	8	8	6	10	8	7	7	6	10	7	11	16	18	122
<i>Houtduif</i>	33	33	26	30	32	29	31	37	36	32	28	29	29	405
<i>Huismus</i>	174	148	146	177	181	176	192	254	251	254	225	215	224	2617
<i>Kauw</i>	46	48	25	28	40	29	32	43	39	42	39	35	38	484
<i>Kokmeeuw</i>			1	2										3
<i>Koolmees</i>	33	33	25	30	32	31	44	49	45	33	33	33	44	465
<i>Merel</i>	42	40	36	41	36	29	42	29	34	25	28	35	42	459
<i>Pimpelmees</i>	20	20	17	21	24	23	25	26	33	28	19	33	33	322
<i>Putter</i>	2	2	1	1			2							8
<i>Ransuil</i>		1	1									1		3
<i>Roek</i>								4	2		2	2	2	12
<i>Roodborst</i>	6	6	4	3	2	3	6	4	5	8	6	12	15	80
<i>Sperwer</i>		1			1		1	1		1	2		1	8
<i>Spreeuw</i>	2	4	1			1	1	2	2	17	19	26	54	129
<i>Staartmees</i>	5												3	8
<i>Tijftjaf</i>	2	4	5	1	1	4	2	4	5	2	5	5	4	44
<i>Turkse tortel</i>	20	22	17	16	16	19	23	18	22	26	19	22	21	261
<i>Vink</i>	10	11	5	11	13	14	14	11	12	7	5	8	8	129
<i>Winterkoning</i>	1	2	2	4	4	3	2	1	6	4	2	2	5	38
<i>Zanglijster</i>			1	1			1						1	4
<i>Zwarte kraai</i>	2	3	3	5	4	2	5	3	4	2	3	3	6	45
<i>Zwartkop</i>	1	3	3	3	2		1	2	1	3	1	1	1	22

8.4. Herfst - Totaaltelling

HERFST weeknrs ==>>	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	totaal
<i>Appelvink</i>				1						1			1	3
<i>Blauwe reiger</i>				1	1					1	1	1	1	6
<i>Boomklever</i>	4	5	5	4	4	7	4	6	4	5	5	3	6	62
<i>Boomkruiper</i>	2	5		4	4	3	2	2	3	3	2	3	1	34
<i>Bosuil</i>			1											1
<i>Ekster</i>	40	35	45	36	37	39	48	52	53	48	36	42	37	548
<i>Fitis</i>											1	4		5
<i>Gaai</i>	9	13	14	10	12	10	11	8	8	10	17	11	12	145
<i>Glanskop</i>					1	1	2	2	4	3	3	3	1	20
<i>Goudhaantje</i>	2	2			3	3			2		5		1	18
<i>Goudvink</i>		3						1				2	3	9
<i>Groenling</i>	23	20	21	24	21	27	34	37	31	31	31	38	39	377
<i>Grote bonte specht</i>	7	8	7	6	8	8	9	8	11	12	11	13	14	122
<i>Halsbandparkiet</i>				3	3	3	4	2		4	8	3	5	35
<i>Heggenmus</i>	20	21	17	19	21	19	14	19	22	20	22	20	17	251
<i>Holenduif</i>	19	12	14	9	12	17	19	28	19	27	29	37	32	274
<i>Houtduif</i>	23	31	19	20	20	25	31	39	36	43	44	38	30	399
<i>Huismus</i>	182	182	202	215	209	194	179	241	241	226	252	242	231	2796
<i>Huiszwaluw</i>				1										1
<i>Kauw</i>	42	50	56	44	69	64	71	64	85	85	97	88	89	904
<i>Keep</i>			3					1			1		1	6
<i>Kokmeeuw</i>					1	1			6	18	7	17	30	80
<i>Koolmees</i>	38	41	42	40	41	39	35	43	48	39	41	42	48	537
<i>Koperwiek</i>			3		2	2	2	4	2	2	11	4	11	43
<i>Kuifmees</i>								2	1	2	1	1	1	8
<i>Merel</i>	32	46	39	41	44	45	42	49	52	47	45	60	63	605
<i>Pimpelmees</i>	31	28	29	34	30	24	31	34	37	41	36	39	40	434
<i>Putter</i>	1	2	1	3	1	1	1		1	1	1	2	12	27
<i>Ringmus</i>							1			2				3
<i>Roodborst</i>	17	18	19	22	21	21	21	22	26	21	23	24	23	278
<i>Sijs</i>			3										2	5
<i>Sperwer</i>			1					1	1	1			2	6
<i>Spreeuw</i>	13	80	40	12	46	18	26	32	41	38	53	50	58	507
<i>Staatmees</i>			3	13	2	2	4	1	11	6	6	22	14	102
<i>Tjiftjaf</i>	8	2			1		1							12
<i>Torenvalk</i>				2	2				1	2	1		1	9
<i>Turkse tortel</i>	24	19	27	24	29	27	23	23	29	29	39	37	31	361
<i>Vink</i>	15	15	19	22	25	36	34	36	45	51	48	60	61	467
<i>Vuurgoudhaan</i>			1		1		1				1			4
<i>Winterkoning</i>	6	9	7	9	13	9	5	11	11	9	8	13	6	116
<i>Zanglijster</i>			2	2	3		1		3	2	2	3	3	23
<i>Zwarte kraai</i>	2	4	4	3	7	5	4	3	7	3	5	7	5	59
<i>Zwarte mees</i>											1			1
<i>Zwartkop</i>	4													4

Ijsvogel

Kingfisher, *Alcedo atthis* - Ijsvogels (Alcedinidae)

Een blauwe flits en een fluitende roep: zo kondigt een ijsvogel zich vaak aan. Ijsvogels zijn vooral vogels van beken en rivieren met zoet, stromend water, maar broeden ook aan stilstaand water (vooral in Nederland). Hun nesttunnel graven ze zandige of lemige steile oeverranden. 's Winters ook te zien bij meer open en brak of zoute water, op zoek naar voldoende voedsel - kleine visjes, waterinsecten en dergelijke - en ijsvrij, helder water om dat voedsel te kunnen bemachtigen. Strengere winters maken veel slachtoffers onder de ijsvogels.

Herkenning: Onmiskenbaar blauw en oranje gekleurd. Beetje plomp gebouwd met korte staart en een grote kop en snavel. Witte keel en zijhals. Vleugels en kruin groenachtig blauw met een helderblauwe rug en stuit. Zit vaak rechtop op een laaghangende tak boven het water te loeren naar visjes. Vliegt luid roepend over het water en is dan goed te zien. Vrouwtjes hebben een oranjerode snavelbasis, bij de man is die zwart.

Geluid: Roep scherp, luid en hoog. In broedtijd gevarieerder.

Broeden: Broedt vanaf februari/maart. Ze graven tunnels van zeker een 0,5 meter in oevers, in wanden maar ook wel tussen wortels van bomen of in een kunstmatige ijsvogelwand. Meerdere legsels per jaar van meestal 6-7 eieren. Man en vrouw broeden de eieren in 19-21 dagen uit. De jongen zitten zo'n 22-28 dagen op het nest voor ze uitvliegen.

Leefgebied: Ijsvogels nestelen liefst langs langzaam stromende beken. In mindere mate wordt ook bij stilstaande, visrijke wateren genesteld. Ze komen voor bij meren, moeras, oevers, park en tuin, plassen, rietland en ruigte, rivieren en vennen. Ijsvogels duiken in helder, liefst stromend water naar bij voorkeur visjes maar ook naar waterinsecten. Ijsvogels stellen prijs op enkele bomen of struiken langs de oever, bij wijze van uitvalsbasis. Zitten dan vaak stil op een laaghangende tak boven het water te loeren naar visjes. Voordat hij duikt 'bidt' de ijsvogel even boven het water

Voedsel: Het liefst visjes maar ook waterinsecten zoals libellenlarven. Vissen worden mee naar de zitpost genomen en daar eerst tegen een tak geslagen voordat ze worden doorgeslikt. Jaagt vanaf een zitpost en bidt ook regelmatig. Duikt in het water om zijn prooi te pakken.

Vogeltrek: De ijsvogel trekt niet weg. Bij koude winters gaat hij op zoek naar voedsel en verlaat zijn territorium. In augustus en september is er verplaatsing van jonge vogels en komen ze ook op plekken waar ze niet broeden (zoals de Waddeneilanden).

Verspreiding en aantal: schaarse broedvogel | jaarrond aanwezig. Ijsvogels zijn in staat om in korte tijd veel jongen groot te brengen. Op deze wijze compenseren ze het verlies aan vogels gedurende strenge winters, tot zelfs de helft van de populatie. Vanaf 1990 gaat het veel beter met de ijsvogel door een betere waterkwaliteit, herstelde beekoevers en meer nestgelegenheid. Beleefde een piek in 2008 en is hard op weg die te evenaren.

Kijktip: De meeste ijsvogels broeden op de zandgronden van oostelijk Noord-Brabant, Limburg en de Achterhoek, in de duinstreek en langs de grote rivieren. Maar na zachte winters ook meer in het westen en noorden van het land te zien. Vaak gezien bij de Oranjekom in de Amsterdamse Waterleidingduinen

In Europa: Geheel Europa, met uitzondering van IJsland. De ijsvogel mijdt toendra- en taigalandschappen en komt ook niet voor op grote hoogte (Alpen). Kortom: overal waar visrijk, zoet en omsloten water voorhanden is dat niet (overal) bevroest in de winter.

Bescherming: Het aantal broedende ijsvogels in ons land is erg wisselvallig, wat vooral te maken heeft met de invloed van strenge winters (veel sterfte). Een goede waterkwaliteit en hulp bij het nestelen bijvoorbeeld met een ijszwaluwwand kunnen helpen.

Wat kunt u doen? Ijsvogels zijn gebaat bij voldoende nestgelegenheid in geschikt habitat. Dat betekent bijvoorbeeld dat niet alle omgewaaide bomen langs het water hoeven worden weggehaald, een voorbeeld van meer natuurlijk beheer, zoals ook op veel plekken gebeurt. Daarnaast kunnen zowel particulieren, terreinbeheerders als overheden kunstmatige broedgelegenheid aanbieden. Zie Downloads voor een handleiding voor het maken en onderhouden van ijsvogelwanden.

Wet- en regelgeving: De ijsvogel is een beschermde inheemse diersoort. Net als alle andere vogels die van nature in het wild in Nederland voorkomen zijn ijsvogels beschermd op grond van de Europese Vogelrichtlijn. De bescherming van de ijsvogel is in Nederland geregeld in de Flora- en faunawet en een deel van hun leefgebieden wordt beschermd via de Natuurbeschermingswet 1998.

9. Seizoenen

De indeling in lente, zomer, herfst en winter is gebaseerd op de positie van de aarde ten opzichte van de zon. De zon is de belangrijkste warmtebron voor aarde en atmosfeer, maar verwarmt de aarde niet gelijkmatig. Bovendien verandert de temperatuur op veel plaatsen van maand tot maand, wat leidt tot de verschillende seizoenen. De seizoenverschillen vinden hun oorzaak in de schuine stand van de as waar de aarde om draait. Hierdoor komt de zon op het noordelijk halfrond (waar ook Nederland ligt) in de zomer hoger boven de horizon dan in de winter en schijnt daardoor in de zomer langer dan in de winter. De meteorologische seizoenen beginnen, om de klimatologische berekeningen eenvoudig en uniform te houden, steeds op de eerste van de maand, december, maart, juni en september. De astronomische seizoenen beginnen rond de 21e of 22 van die maanden.

Lente: De meteorologische lente begint op 1 maart en duurt tot en met 31 mei. De astronomische lente begint in de komende decennia vrijwel ieder jaar op 20 maart. Bij het begin van de sterrenkundige lente staat de zon precies boven de evenaar. De astronomische seizoen indeling is gebaseerd op de positie van de aarde ten opzichte van de zon, de meteorologische heeft als uitgangspunt dat ieder seizoen drie complete kalendermaanden telt. Door het warmere weer van de laatste jaren begint het groeiseizoen, de lente in de natuur, tegenwoordig eerder.

Zomer: Waarschijnlijk is de benaming zomer afgeleid van zon. Het begin van de ongeveer drie maanden durende astronomische zomer valt rond 21 juni. De zon bereikt dan de Kreeftskeerkring waarna de dagen in het noorden weer korter worden. Meteorologen rekenen juni, juli en augustus tot de zomer, maar ook voor en na die tijd kan het zomers zijn. Het zomerhalfjaar duurt van mei tot en met oktober. Vooral in juli en augustus is de kans warmte- en hittegolven het grootst. Klimaatonderzoekers verwachten een verdere temperatuurstijging met meer kans op hittegolven, meer mediterrane zomerweer dus.

Herfst: De herfst (najaar) loopt (ten noorden van de evenaar) officieel van 21 september t/m 20 december, maar het astronomisch begin van de herfst ligt rond 23 september. De zon gaat dan door het herfstpunt en staat precies boven de evenaar waardoor dag en nacht vrijwel even lang duren. Om praktische redenen begint de meteorologische herfst eerder, op 1 september op het noordelijk halfrond en op 1 maart op het zuidelijk halfrond. Die afspraak, om steeds drie opeenvolgende kalendermaanden tot één seizoen te bestempelen, is afkomstig van de Societas Meteorologica Palatina, een van de eerste internationale weerorganisaties uit 1780. In de herfst wordt het mede door de lagere stand van de zon en de kortere daglengte steeds kouder maar soms leeft de zomer weer even op, in de volksmond oudewijvenzomer of Indian Summer genaamd. De herfst staat vooral bekend om zijn stormen. Oorzaak van de levendige depressie-activiteit zijn de grotere tegenstellingen in temperatuur op het noordelijk halfrond.

Winter: De gemiddelde wintertemperatuur loopt uiteen van 2,4 graden in het noordoosten tot 4,2 graden in het zuidwesten. In de oostelijke helft liggen de nachtelijke temperaturen gemiddeld enkele tienden van graden onder nul, in het westen een paar graden boven nul. De laatste decennia waren zachte winters in de meerderheid en de laatste dertig jaar leverden zelfs de zeven zachtste sinds het begin van de metingen in 1706. De winter is niet het natste jaargetijde van het jaar. Landelijk valt er 186 mm, dat is 45 mm minder dan in het najaar. De zon schijnt in drie maanden gemiddeld tussen 160 en 180 uren, het meest in het westen. Gewoonlijk laat de zon in het donkerste seizoen op 37 dagen geheel verstek gaan, terwijl dat de zomer landelijk maar 5 zonloze dagen telt.

(bron: KNMI)

Hoe zijn de seizoenen in 2016 (landelijk) verlopen?

9.1. Winter 2015-2016 (december, januari, februari)

Winter bij zachtste in tenminste 300 jaar

Met in De Bilt een gemiddelde temperatuur van 6,3 °C was de winter van 2015-16 de op één na zachtste sinds het begin van de regelmatige temperatuurmetingen in 1706. Alleen de winter van 2006-07 was met 6,5 °C nog een fractie zachter. Het langjarig gemiddelde bedraagt 3.4 °C.

Met name in het eerste deel van de winter was het uitzonderlijk zacht. December had een gemiddelde temperatuur van 9,6 °C en was daarmee met afstand de zachtste decembermaand sinds in ruim drie eeuwen. Het decemberrecord stond tot nu toe op naam van 1974 met een gemiddelde van 7,3 °C. Op een flink aantal dagen lag de gemiddelde temperatuur acht tot tien graden boven de normale waarde voor de tijd van het jaar. Op de 17e werd het in het zuiden van het land ruim 16 °C. Topper was echter Wijk aan Zee met 16,6 °C, slechts 0,1 °C lager dan het absolute Nederlandse decemberrecord, gemeten in 1953 in Maastricht.

De zeer zachte december zette zich voort aan het begin van het nieuwe jaar. Tot halverwege de maand lag de temperatuur in het midden en zuiden van het land boven normaal. In het noordoosten draaide de wind vanaf 3 januari naar oostelijke richtingen en werd koude lucht aangevoerd. Hoger in de atmosfeer werd echter nog wel zachte lucht aangevoerd en dit leidde op grote schaal tot ijzel. Deze situatie hield aan tot donderdag 7 januari en het KNMI gaf meerdere dagen achtereenvolgend een weeralarm af (code rood). Eind januari werd het opnieuw zeer zacht. Uiteindelijk bedroeg de januaritemperatuur in De Bilt 4,8 °C tegen een langjarig gemiddelde van 3,1 °C.

Ook in februari wisselden zachte en wat koudere tijdvakken elkaar af, maar februari in haar geheel was een zachte maand met een gemiddelde temperatuur van 4,6 °C tegen 3,3 °C normaal.

In De Bilt kwam deze winter geen enkele ijsdag voor (maximumtemperatuur lager dan 0,0 °C), het langjarig gemiddelde bedraagt er zeven. Dankzij het winterse weer in januari in het noordoosten kwam het in Nieuw Beerta tot zes ijsdagen. De landelijk laagste temperatuur werd daar bereikt op 21 januari boven een sneeuwdek: -12,3 °C. Het aantal vorstdagen (minimumtemperatuur lager dan 0,0 °C) bedroeg in De Bilt 21 tegen 38 normaal.

Gemiddeld over het land viel 212 mm neerslag tegen 210 mm normaal. December was met 46 mm tegen 80 mm normaal en droge maand. Januari was juist een natte maand met landelijk gemiddeld 102 mm neerslag tegen een langjarig gemiddelde van 73 mm. Tijdens de koudere periode in het noordoosten van het land viel de neerslag geregeld in de vorm van sneeuw en/of ijzel. Vanaf 15 januari lag er in het uiterste noordoosten van het land een sneeuwdek van ca. 10 cm, dat pas na het verdrijven van de kou op 22 januari weer verdween.

Ook februari was een natte maand met gemiddeld over het land 71 mm neerslag tegen 57 mm normaal. Het natst was de winter in Hoek van Holland met 287 mm neerslag, het droogst was het lokaal in Wijk aan Zee met 162 mm.

Met gemiddeld over het land 250 zonuren tegen 199 uren normaal, was de winter zeer zonnig. Vooral december was zonnig met 75 zonuren, tegen een langjarig gemiddelde van 49 uren. Ook in januari en februari was de zon langer te zien dan gebruikelijk: 70 en 106 uren tegen 62, respectievelijk 88 zonuren normaal.

Het zonnigst was de winter in het zuidoosten van het land. Maastricht registreerde 280 uren zonneschijn. Hoek van Holland was het somberst met 225 zonuren.

9.2. Lente 2016 (maart, april, mei)

Lente kwam laat op gang maar eindigde warm

De gemiddelde temperatuur over de drie lentemaanden was in De Bilt met 9,5 °C gelijk aan het langjarige gemiddelde. Na de op één na zachtste winter in ruim drie eeuwen ging de lente juist koud van start. Maart had een gemiddelde temperatuur van 5,4 °C tegen 6,2 °C normaal.

Een groot deel van maart werd met een noordelijke stroming vrij koude lucht aangevoerd. De eerste dag van maart werd de laagste temperatuur van de lente waargenomen: in Deelen op de Veluwe daalde de temperatuur in de nacht tot -7,8 °C. Ook april was vrij koud met in De Bilt een gemiddelde temperatuur van 8,7 °C tegen 9,2 °C normaal. De eerste helft van april lag de temperatuur echter meestal wel boven normaal. Op 3 april werd in de zuidoostelijke helft van het land, waaronder in De Bilt, voor het eerst dit jaar een warme dag geregistreerd (maximumtemperatuur hoger dan 20,0 °C). In de tweede helft van april overheersten noordelijke stromingen en was het koel, met name rond Koningsdag.

Mei was een zeer warme maand met een gemiddelde temperatuur van 14,5 °C tegen 13,1 °C normaal. Daarbij werden zeer warme tijdvakken afgewisseld door uitermate koele dagen. De eerste helft van de maand was zonovergoten met op een aantal dagen regionaal zomerse maxima van 25,0 °C of hoger. In De Bilt werd de zomerse grens voor het eerst op 7 mei overschreden. Ook aan het einde van mei kwamen enkele zomerse dagen voor. De landelijk hoogste temperatuur werd gemeten op 7 en 8 mei met in Hoek van Holland 27,6 °C.

In totaal werden deze lente in De Bilt veertien vorstdagen genoteerd (minimumtemperatuur lager dan 0,0 °C), tegen twaalf normaal. Veertien dagen verliepen warm, vijf dagen zomers tegen veertien respectievelijk vier normaal.

Met gemiddeld over het land 165 mm regen week de hoeveelheid neerslag niet veel af van het langjarige gemiddelde van 172 mm. Van de afzonderlijke maanden was maart aan de droge kant met 54 mm tegen 68 mm normaal. April was een natte maand met landelijk gemiddeld 62 mm tegen een langjarig gemiddelde van 44 mm. In mei viel er landelijk gemiddeld 54 mm tegen 61 mm normaal. Gilze-Rijen was het natste KNMI-station met 235 mm. In Hupsel viel de minste regen: 130 mm.

Opvallend was dat er ver in april nog af en toe sneeuw viel. In de vroege ochtend van 26 april lag er in het noordoosten hier en daar een paar cm sneeuw. Ook in de hoogste heuvels van Zuid-Limburg lag tijdelijk sneeuw. Eind mei brachten buien lokaal grote sommen regen. Op de 22e viel in het midden van het land 30 tot ruim 50 mm. In de avond van 27 mei kwam het lokaal tot wateroverlast in Zuid-Limburg. Op 30 mei veroorzaakten zware onweersbuien veel overlast in met name de zuidoostelijke helft van het land. Op sommige plaatsen viel 50-70 mm regen.

De lente was zonnig met gemiddelde over het land 575 zonuren tegen 517 uren normaal. In alle drie de afzonderlijke maanden scheen de zon vaker dan normaal. In maart werden 148 zonuren geregistreerd, in april 195 en in mei 232 tegen 125, 178 en 213 uren normaal. Het zonnigst was de lente in het noordelijk kustgebied met op Terschelling 662 zonuren. In het zuidoosten van het land scheen de zon het minst; Maastricht bleef steken op 480 uren zonneschijn.

9.3. Zomer 2016 (juni, juli, augustus)

Wisselvallige zomer had zeer warm slot

Op basis van de gemiddelde temperatuur in De Bilt van 17,7 °C eindigt zomer 2016 op een gedeelde tiende plaats in de rij van warmste zomers sinds 1901. Zomer 2003 staat op de eerste plaats in deze ranglijst met 18,6 °C. Het langjarige gemiddelde bedraagt 17,0 °C.

Alle drie de afzonderlijke zomermaanden waren warmer dan normaal. De hoge gemiddelde temperatuur werd vooral veroorzaakt door de nachten die vaak warmer dan normaal verliepen. Overdag was de positieve afwijking ten opzichte van de normale waarde veel minder groot en lange tijd bleef het aantal warme (maximumtemperatuur 20,0 °C of hoger), zomerse (maximumtemperatuur 25,0 °C of hoger) en tropische dagen (maximumtemperatuur 30,0 °C of hoger) achter bij het langjarige gemiddelde. Door het uitzonderlijk warme weer aan het einde van augustus zijn de aantallen nog opgelopen tot 68 warme, 19 zomerse en drie tropische dagen, tegen respectievelijk 60, 21 en vier normaal.

Ook het aantal mooi-weer dagen bleef achter bij normaal. Deze zomer telde 13 van dergelijke dagen, waarvan zes in de tweede helft van augustus. Het normale aantal bedraagt 20 mooi-weer dagen.

Gemiddeld over het land week de hoeveelheid neerslag met 234 mm maar weinig af van het langjarige gemiddelde van 225 mm. Echter, door het vaak buiige karakter van de neerslag waren de regionale verschillen in de hoeveelheid neerslag zeer groot.

Op de natste plaatsen in Oost-Brabant en Limburg viel tot 377 mm regen. Dat is veel, maar geen record. Dat staat op naam van het Limburgse Beek in de zomer van 2014: 509 mm. Met name in de kustprovincies was de zomer her en der juist droog. Op een aantal stations viel minder dan 150 mm regen.

In totaal werden deze zomer tien dagen geteld met op tenminste één KNMI-neerslagstation 50 mm regen of meer. Het normale aantal bedraagt zeven. In juni was er op zeven dagen sprake van grote neerslagsommen met vooral in het zuidoosten van het land veel overlast en schade tot gevolg. Meest in het oog springend was de hagel in de avond van 23 juni die enorme schade veroorzaakte. Lokaal zijn stenen gevallen met een doorsnede van 7-10 centimeter.

In totaal viel op veel plaatsen in het zuidoosten juni meer dan 200 mm, in het Limburgse Ysselstein zelfs 277 mm. Sinds het begin van de metingen in 1906 is in juni nog nooit zoveel neerslag gemeten. Landelijk gemiddeld viel in juni 118 mm tegen 68 mm normaal. In juli en augustus viel met landelijk gemiddeld 52 mm en 65 mm minder regen dan de normale waarde van 78 mm.

Gemiddeld over het land scheen de zon 627 uren tegen een langjarig gemiddelde van 608 uren. Juni was een sombere maand met 163 zonuren tegen 201 normaal. Juli was met 223 uur tegen 211 normaal aan de zonnige kant. Augustus was met 240 zonuren tegen 195 uren normaal de zonnigste zomermaand,

Er waren deze zomer forse regionale verschillen. In de kustgebieden was de zomer zonniger dan normaal. De meeste zonuren werden geregistreerd in Den Helder: 711. In de oostelijke provincies scheen de zon minder dan gebruikelijk. Het somberste station was Maastricht met 550 zonuren.

9.4. Herfst 2016

Koud vervolg op uitzonderlijk zachte september

De herfst was vrij zacht met in De Bilt een gemiddelde temperatuur van 10,9 °C tegen 10,6 °C normaal. Het zachte karakter komt geheel voor rekening van de zeer warme septembermaand, die met 17,3 °C tegen 14,5 °C normaal de op twee na warmste september was sinds het begin van de regelmatige waarnemingen in 1706. Zowel oktober als november verliepen juist kouder dan normaal. Oktober eindigde met 9,9 °C tegen 10,7 °C normaal, november was sinds 1998 niet meer zo koud met een gemiddelde temperatuur van 5,4 °C tegen 6,7 °C normaal.

De herfst begon met zomers weer en zelfs nog twee tropische dagen (maximumtemperatuur boven de 30,0 °C) op 13 en 14 september, zeer uitzonderlijk voor september. De hoogste temperatuur deze herfst was 33,1 °C op 13 september in Eindhoven en Gilze Rijen. De tweede helft van september werden de nachten flink kouder, terwijl de maxima rond of iets boven de 20 graden bleven liggen. De eerste helft van oktober bleef het rustig, maar steeds kouder. Halverwege oktober werd het wisselvallig en soms onstuimig. Eind oktober werd het rustig en aan het einde van de maand weer zacht. Vooral de eerste helft van november verliep kouder dan normaal met een aanvoer uit voornamelijk noordelijke richtingen. Vanaf 15 november veroorzaakte een lagedrukgebied nabij IJsland bij ons een stroming uit meer westelijke richtingen met weliswaar hogere temperaturen maar ook wind en regen. Snel daarna bouwde zich echter een hogedrukgebied op ten noorden van ons land en kwamen we opnieuw in een noordoostelijke stroming met aanvoer van koude lucht.

Warme dagen (maximumtemperatuur boven de 20,0 °C) waren er deze herfst 26 en zomerse (maximumtemperatuur boven de 25,0 °C) zeven, tegen normaal respectievelijk twaalf en twee. In totaal traden er twaalf vorstdagen op tegen zeven normaal. Het koudst werd het op 29 november met op KNMI station Eelde -8,5 °C.

Met gemiddeld over het land 150 mm neerslag tegen een langjarige gemiddelde van 243 mm was de herfst zeer droog. Het droge karakter komt vooral door september. Gemiddeld over het land viel slechts 24 mm regen, in het zuiden en oosten plaatselijk niet meer dan 8 mm. Oktober was ook vrij droog met landelijk gemiddeld 54 mm tegen 83 mm normaal. November week met 75 mm niet veel af van het langjarig gemiddelde van 82 mm.

Door de grote hoeveelheid neerslag in oktober in het noordwesten van het land verliep daar de herfst het natst met op KNMI station Hoorn op Terschelling 247 mm. Het droogst was het in het noordoosten van het land met 106 mm in Hogeveen. In De Bilt viel 140 mm tegen normaal 241 mm. De eerste natte sneeuw viel op 8 november in het noordoosten van het land. De eerste en enige herfststorm trok op 20 november over ons land. Lang de westkust kwam het enige tijd tot storm, kracht 9. Tot ver in het binnenland kwamen windstoten voor tot 100-104 km/uur.

Met gemiddeld over het land 432 uur zon tegen normaal 320 uur eindigt de herfst van 2016 in de top tien van zonnigste herfstmaanden sinds het begin van de waarnemingen. Alle drie de herfstmaanden waren zonniger dan normaal.

Het zonnigst was het in het zuidwesten van het land met in Vlissingen 473 uur zon. Het somberst was het in het oosten met op KNMI station Twente 383 uren zon. In De Bilt scheen de zon 426 uur tegen 314 uur normaal.

Het rustige herfstweer leverde wel regelmatig mist op in de ochtenden.

Boomklever

Eurasian Nuthatch, Sitta europaea - Boomklevers (Sittidae)

Boomklevers lopen zowel omhoog als omlaag over een boomstam, vandaar z'n naam. Het zijn holenbroeders die erom bekend staan de opening van hun broedholte te verkleinen door te 'metselen' met modder. Deze metseldrang is vaak zo sterk, dat ook wanneer het gat al de juiste grootte heeft, er in de omgeving toch nog een metselwerk gemaakt wordt.

Herkenning: Rug, vleugels, staart en kop zijn opvallend blauw gekleurd. De borst en de buik zijn oranje/roestbruin van kleur. Tijdens de broedperiode is het mannetje extra opvallend gekleurd. Korte poten met relatief lange tenen, met lange nagels voor goede grip op de boomschors. Spitse, dunne snavel.

Geluid: Vaak luidruchtig. Luide fluittonen en trillers. Ook kenmerkende, stuitende roepjes en hoge pieptonen.

Deze soort lijkt op: wat het klimgedrag op de boomkruiper.

Broeden: Boomklevers hakken of metselen hun nestopening precies op maat met modder zodat grotere soorten er niet in kunnen. Ze broeden vaak in oude spechtnesten. Bodem van het nest wordt bedekt met schilfers dennenschors en dode blaadjes. Boomklevers die in nestkasten broeden maken soms een versterkte dakoverstek boven de invliegopening. Ze leggen 1-2 keer eieren vanaf april met meestal 6-9 eieren. Boomklevers broeden vaak meermaals in hetzelfde nest.

Leefgebied: Soortenrijke oudere bossen met loofbomen met veel stamoppervlakte en enkele open plekken zijn uitstekend geschikt voor de boomklever. Ook in parken en tuinen te zien. Het voedsel van de boomklever wordt gezocht door nauwkeurig de schors van bomen te inspecteren op insecten. Ook zaden en noten worden gegeten; boomklevers kunnen dan ook gezien worden terwijl ze verwoed inhakken op een met de poten vastgehouden vrucht.

Voedsel: Insecten, zaden en noten. De zaden en noten zetten boomklevers vast tussen de bast van de boom, of ze houden die vast in hun poot om met hun krachtige snavel kapot te kunnen pikken. Vaak te vinden op voedertafels en daar assertief aanwezig.

Vogeltrek: Boomklevers verblijven het gehele jaar in hun territorium. Jonge boomklevers zwerven rond. Zijn ze gesetteld, dan zijn boomklevers honkvast.

Verspreiding en aantal: talrijke broedvogel | jaarrond aanwezig. De landelijke broedpopulatie is in het laatste kwart van de twintigste eeuw ruim verdubbeld, dankzij ouder en gevarieerder bos.

Kijktip: Ouder loofbos

In Europa: Boomklevers komen voor in de gematigde delen van Europa; in het hoge noorden en uiterste zuiden komt de boomklever niet voor.

Bescherming: De boomklever is één van de eerste soorten die profiteert van een meer natuurlijk bosbeheer, zoals dat de laatste decennia is toegepast. Daardoor is meer structuur in bossen ontstaan, iets wat boomklevers bijzonder waarderen. Oudere bomen, en dan vooral inheemse eikensoorten, leveren de boomklever volop voedsel. Bovendien zijn natuurlijke bossen rijk aan dode en afstervende bomen en spechten, waardoor er voldoende broedholten zijn. Boomklevers broeden ook in nestkasten, en soms zelfs in muren.

Wat kunt u doen? Vetbollen, pinda's en ander wintervoer eet de boomklever graag. Een stuk boomstam met enkele gaten waarin vet met zaden, of pindakaas, wordt gesmeerd, oefent grote aantrekkingskracht uit op boomklevers. Een oude boom in de tuin (liefst met spechtengaten) en een nestkast in een omgeving met veel bomen boomklevers aantrekken. Er bestaan speciale boomkleverkasten.

Wet- en regelgeving: De boomklever is een beschermde inheemse diersoort. Net als alle andere vogels die van nature in het wild in Nederland voorkomen zijn boomklevers beschermd op grond van de Europese Vogelrichtlijn. De bescherming van de boomklever is in Nederland geregeld in de Flora- en faunawet.

10. Toelichting tabellen en bronvermeldingen

10.1. Tabellen

Meerjarenoverzichten (tabel 1 t/m 4)

Om de leesbaarheid te bevorderen zijn er alleen getallen in de tabellen opgenomen, maar die getallen zijn **percentages**. Hoe komen deze nu tot stand en wat betekenen deze uitkomsten?

Eerst wordt het aantal tuinen bepaald waarin een waarneming heeft plaatsgevonden; welke soort is dan niet relevant. Niet getelde weken, bijvoorbeeld vanwege vakantie, worden niet meegenomen om de totalen niet onnodig negatief te beïnvloeden, want in die week is immers niet geteld.

Het totaal van de getelde tuinen is dus de basis voor de berekening en vervolgens wordt daarna vastgesteld welke soort is waargenomen.

Voorbeeld: Totaal 13 weken in een seizoen en 10 deelnemers; in dit voorbeeld wordt er voor onderstaande berekening vanuit gegaan dat alle weken zijn geteld.

Totaal 'getelde tuinen': 10 deelnemers x 13 weken = 130 tuinen.

In die periode waargenomen: Spreeuw 60 keer, Huismus 110 keer en Kauw 20 keer. Het aantal getelde vogels is niet van belang. Dat wil dus zeggen dat, wanneer er in één week 35 Spreeuwen zijn, dan telt dat als één.

De uitkomst voor het voorbeeld is dan:

Basis: 130 tuinen	Spreeuw:	60 keer waargenomen	$60/130 = 46\%$
Basis: 130 tuinen	Huisemus:	110 keer waargenomen	$110/130 = 85\%$
Basis: 130 tuinen	Kauw:	20 keer waargenomen	$20/130 = 15\%$

De Spreeuw is dus in 46% van de getelde tuinen in een bepaald seizoen waargenomen.

Koude- en warmtegetal: Deze getallen geven een bepaalde waarde aan van het seizoen en zijn bepaald door het KNMI. In een apart hoofdstuk wordt hiervan een nadere uitleg gegeven.

Historie: In deze tabel wordt een historisch verloop weergegeven van de afgelopen jaren, waarbij het jaar 1992 het eerste jaar is geweest dat er vogels in de tuinen zijn geteld.

Overzichten (tabel 5 t/m 8)

In deze overzichten wordt per seizoen en dan per week aangegeven hoe vaak een vogelsoort is waargenomen. De wijze is gelijk aan wat in het vorige hoofdstuk toegelicht; het totaal aantal getelde vogels wordt dus niet meegenomen.

Aantal getelde vogels

In afwijking van voorgaande tabellen wordt in dit overzicht het werkelijk aantal getelde vogels weergegeven. Hier worden (nog) geen conclusies aan verbonden en zijn alleen ter informatie.

T= aantal tuinen V = aantal getelde vogels

10.2. Bronvermeldingen

KNMI: het warmte en koude getal is samengesteld door het KNMI, hetgeen ook geldt voor de toelichting op deze onderdelen en de seizoenbeschrijvingen.

Vogelbescherming Nederland: de toelichtingen bij de individueel beschreven vogelsoorten komen van de website van Vogelbescherming Nederland.

Illustraties: de bij de beschreven vogelsoorten gebruikte illustraties zijn eigendom van Elwin van der Kolk.

Foto's: de foto's in deze rapportage zijn gemaakt door Conny Leijdekker.